DD
420
.P67

LIBRARY OF CONGRESS
1800

Pradt, Dominique Georges
" Frédéric de Rheom de Prolhiac
de Fourt de, abbé of Mechlin.

PRUISSEN,

EN ZIJNE

ONZIJDIGHEID.

UIT HET FRANSCH.

EERSTE STUKJE.

TE AMSTERDAM BIJ

W. WIJNANDS. LARDÉ. BRIËT. VAN DEN BURGH.

en verder alom door de geheele Republiek.

M D C C C.I

DD420
P67

1030 D10
12 Jan 45

VOORBERIGT.

Het Werk, waarvan wij eene nederduitsche Vertaling aan het geëerde Publiek aanbieden, heeft reeds in de maand Januarij jongstleden het licht gezien, en behelst daardoor eenige aanmerkingen, en gevolgtrekkingen, welken op de tegenwoordige tijdsomstandigheden niet meer toepasselijk zijn, daar de gevolgen van den laatsten zo gewigtigen veldtogt, en die der jongste omwenteling in Frankrijk, welke toen naauwlijks een bestaan had ontvangen, en welker aart en gevolgen de Schrijver nog niet genoegzaam kon beoordeelen, aan die omstandigheden eene geheel andere gedaante gegeven hebben. Hetzelve wordt daardoor egter des te belangrijker, vermits de schrandere Schrijver toen reeds als met eenen profeetischen geest gebeurtenissen scheen te voorzien, die naderhand door de uitkomst bevestigd zijn. Hetzelve is tevens belangrijk door de

 kla-

klare en oordeelkundige wijze, waarop hij zijne gedachten omtrent de algemene en bijzondere belangen van Europa, en de wederzijdſche ſtaatkundige betrekkingen der Europiſche mögten tot mälkander ontvouwt en openlegt, en daaruit de noodzaaklijkheid van de medewerking van Pruisſen tot bemiddeling en het daarſtellen van een nieuw evenwigt in Europa afleidt; belangrijk vooral in dit tijdſtip waarin die belangen hoe langer zo meer de algemene aandacht tot zich trekken, en het onderwerp van bijkans alle geſprekken uitmaken. Wij haasten ons derhalven dit eerſte ſtukjen, zodra zulks ons mogelijk was, het licht te doen zien, terwijl wij de twee anderen, van gelijke dikte, zeer ſpoedig zullen laten volgen.

Het werk zelf behoeft geene aanprijzing; men kan hetzelve gunstig beoordeeld zien in het geachte maandblad *le Spectateur du Nord*, van dit jaar.

* *
*

VOOR-

VOORREDE.

Nieuwe gevegten zullen de aarde weder met bloed overſtromen. Legers, talrijker dan die in eenig tijdperk van den oorlog geweest zijn, worden van alle kanten in beweging gebragt, naderen Frankrijk, en bedreigen het met eenen vreeslijken aanval. Dezelven zullen verſterkt worden door al wat nog op afgelegene punten vegt; door al, wat tot nu toe of beſluiteloos, of ledig zittende, eindelijk deel in den twist kan willen nemen.

De aart van den oorlog, de nieuwe invloed, en de nieuwe oogmerken, die denzelven beſtuuren, geven de uitgeſtrektheid en halsſterrigheid dezer nieuwe pogingen genoeg te kennen. Frankrijk bereidt van zijnen kant den hevigſten tegenweer: zijne grenzen worden met ſoldaten overdekt, en het biedt den naderenden vijand aan alle zijden verſchansſingen of ſtaal: overal gaat het den zelven lijdende maar bedrevene legers in den weg ſtellen, die ſchoon van al het nodige ontbloot, egter met het gebrek gemeenzaam zijn geworden, voor welken de gewone ontberingen een ſtaat van welvaren zijn, die ſchoon in getal verminderd egter ſterk zijn door hunne bevelhebbers, en door de vereenigde bekwaam-

heden, welken hen beſtuuren, die, ſchoon uit hunne veroveringen verdreven, op hunnen eigen grond des te vaster voet hebben, die niet vrezen hunne kragten door het verdedigen van dien grond te zullen verſpillen, en dien men in den ſteeds welkomen naam des Vaderlands nimmer te veel kan vergen. Welke zal de uitſlag van deze wreede worſteling zijn, die ieder jaar weder ziet beginnen, die ieder jaar moest zien eindigen, en die ieder jaar aan het volgende nalaat met het treurige recht van op nieuw de hoop der wereld te leur te ſtellen, en derzelver folteringen te verlengen. Wanneer zal dit ſtorten van menſchenbloed zo wel zonder eenige vrugt als zonder waarſchijnlijk einde tusſchen magten zich bijkans gelijk in ſterkte, en zonder dat hetzelve eenigen invloed op het eigenlijke oogmerk van den oorlog gehad heeft, eindelijk eens ophouden? daar zeven jaren, geduurende welken deze ijslijke bloedplenging heeft plaats gehad ter bereiking van dit oogmerk nog niets hebben toegebragt. Want offchoon de omwenteling zich in bloed baadt is zij 'er egter nog niet in verdronken. Moet men wagten, tot dat hetzelve weder met grote ſtromen zal begonnen hebben te vlieten, aleer men de middelen aan de hand geve om die te ſtuiten. Welke ſtem zoude zich kunnen doen horen te midden van donderſlagen, gereed om alles rondom in vuur en vlam te zetten, te midden van het geſchreeuw der ſtrijdenden, gereed om de wereld op nieuw te teisteren, en te midden der nieuwe wijzigingen welken de groote gebeurtenisſen van den oorlog onmisbaar voor een van beide partijen moeten veroorzaken. Neen zekerlijk geene ſtem vermag zulks, en zo daartoe nog eenig gunstig tijdſtip overblijft, is het ſlegts dat, waarop beide partijen nog niet meer doen dan elkander in 't oog te houden, een tijdſtip, welk

met

met iederen dag vervliegt, en eerlang niet meer zal beſtaan. Wij hebben derhalven het tegenwoordige oogenblik het geſchikſte geoordeeld om deze aanmerkingen over Pruiſens onzijdigheid het licht te doen zien. Deze ſtilſtand te midden eener algemene beroering, deze vrijwillige verlamming van eene zeer grote magt, door wier tusſchenkomst eene zaak, welke zedert zo lang tot ongeluk van de wereld in geſchil ligt, aanſtonds zoude beſlist zijn; die jonge koning niet alleen geen gehoor gevende aan de herhaalde verzoeken van zo vele nabuurige koningen, wier vriendſchap hij als bondgenoten te ontzien, of wier vijandſchap hij te dugten heeft, maar ook aan de prikkelen der roemzugt zo verleidend in den bloei van het leven weêrſtand biedende, deszelfs onbeweeglijkheid in het midden van zo veel onrust, welke alles met zich ſleept; al dit buitengewone en tegenſtrijdige maakt van de Pruisſiſche onzijdigheid het zonderlingſte ſchouwſpel, zich aan het oog van de wereld opdoende als een voorwerp van derzelver bewondering, en tevens als derzelver geesſel; want het lijdt geene twijffel, of deeze grote mogendheid, zoude door daar tusſchen te treden, beide ſtrijdende partijen dadelijk van een ſcheiden, en alzo zonder het ſtorten van menſchenbloed verkrijgen, het gene men welligt niet zelfs ten koste van ſtromen bloeds zal kunnen erlangen. Het is met Pruiſen geheel anders als met Spanje gelegen, welk laatſte rijk zich zelf ter naauwer nood kunnende ſtaande houden, overal en aan een ieder eene bemiddeling gaat aanbieden, welke het voor zich zelven nodig heeft, daar Pruiſen in tegendeel alle de middelen om zich zelf te beſchermen, in handen heeft, en de hulp van anderen niet behoeft. Het is dus niet met eenig vijandig oogmerk tegen wien het zijn moge, dat wij Pruiſens tusſchenkomst

inroepen; verre van daar, het is ter hulp van de wereld op het punt ſtaande van zich zelve te verſcheuren. Wij hebben dit gevoelen tot den grond van onzen arbeid gelegd, en getragt dien onophoudelijk ter bereiking van dit oogmerk te doen ſtrekken, welk tevens het doel van alle onze wenſchen is. Kan het vooruitzicht van zo vele rampen, en van de onzekere gevolgen van eenen nieuwen ſtrijd aan elk denkend en gevoelig wezen andere gevoelens inboezemen?

Doch om deze troostvolle waarheid tastbaar te maken, moest men die niet op zich zelve alleen laten ſtaan: zij behoort niet onder het getal der zulken, die wanneer zij naakt zijn de beste vertoning maken. In tegendeel moest men dezelve met bewijzen, en bijkans met verſierſelen bekleden, men moest aan dezelve alle die ontwikkelingen geven, welken het beste geſchikt waren om haar in het helderſte daglicht te ſtellen, en om haar van allerlei ſoort van nevelen te ontdoen. Welligt was 'er nog iets meer nodig, en dit ook hebben wij op ons durven nemen. Het was niet genoeg aan Pruiſen te zeggen, laat uwe al te lange werkeloosheid varen: men moest 'er kunnen bijvoegen, tragt een doel te bereiken wiens grootte en nuttigheid tevens uwe roem en uwe beloning zullen zijn. Wanneer men aan eene grote Mogendheid het nemen van een gewigtig beſluit durft voor oogen houden, moet men tevens aan dezelve eene grote uitkomst, op iets anders dan op hersſenſchimmen gegrond, aanwijzen. Wij durven ons vleien, dat de uitkomst, welke wij hebben bewezen van zulk een beſluit het gevolg te moeten zijn, niet onder deze denkbeeldige ſoort behoort; zo iets ons eenig vertrouwen kan inboezemen zoude het dit zijn, dat wij naamlijk de zelfde denkbeelden in het grote ontwerp van

Hon-

Hendrik de IV. ter algemene regeling der belangen van Europa weder vinden; doch met die wijzigingen, welken verandering van tijden, of derzelver weldadige gevolgen altijd aanbrengen. Men is niet beſchroomd op het voetſpoor van zulke leidslieden te zullen dwalen. De zelfde behoeften brengen de zelfde denkbeelden terug, en daar zijn 'er, die zodanig op de natuur en de reden gegrond zijn, dat zij zich bij iedere omſtandigheid weder voordoen. Zodanig is het denkbeeld, het gene wij tot het daarſtellen van een nieuw evenwigt in Europa hebben aangewezen. De noodzaaklijkheid van zulk een ſtelzel, welke reeds beſtaan heeft, voor dat het evenwigt van den Westphaalſchen vrede en dat van *Willem de III.* koning van Engeland, was daargeſteld, wierd reeds zodanig ten tijde van *Hendrik de IV.* gevoeld, dat in de regeling der Europiſche magten, de ſtaten van Holland en van Piemont 'er op de zelfde leest geſchoeid waren, als waarnaar wij dezelven wilden vormen, met dit onderſcheid, dat Frankrijk 'er de rol van belangloosheid in ſpeelt, welke wij aan Pruiſen geven. In beide tijdperken vinden beide mogendheden hare eenigſte beloning in het welvoeglijke der algemene ſchikking. De overeenkomst dier beide gevallen bevat welligt iets zonderlings genoeg, om te verdienen van niet over het hoofd te worden gezien.

'Er is nog eene andere overeenkomst, welke wij met minder vrijmoedigheid zullen voordragen, alhoewel dezelve uit een ſtaatkundig oogpunt beſchouwd, niet van gewigt ontbloot is. Het is zeker, dat het vorige Directoire het ontwerp om van Piemont eenen groten ſtaat te vormen gehad heeft: dat zulks niet weinig heeft toegebragt, om den tegenſtand van wijlen den koning van Sardinien te ver-

ſlappen, en hem tot den vrede te doen beſluiten. Men wees hem het Milaneeſche aan als zijn erfdeel, en als eene natuurlijke ſchadeloosſtelling, de bewaring van Italie als de grondzuil, waarop zijn ſtaat rustte, en de afſcheiding van Frankrijk, als het onderpand zijner veiligheid. Genua was destijds niet overweldigd. Deze ellendige aristocratie, zonder iets van haren oorſpronglijken aart, welke de beste van allen is, behouden te hebben, was opgevuld met alle de gebreken der volksregeering, en verviel van zelve. De aanval der Franſchen heeft ſlegts hare gehele ontbinding verhaast, uit een vallende zonder bijkans eenen ſchok te ontvangen, wijl zij aan niets meer vast hield. Het laten varen van dezelve, en de ſchikking van Parma zouden het ſtelzel van Italie volkomen maken, waardoor men om hetzelve daar te ſtellen de handen vrij ruimer heeft, dan men in 1796 had, en dan men alleen van de gematigdheid van het Directoire konde verwagten.

Niemand zoude thans de noodzaaklijkheid eener vereeniging van Holland en Belgien willen betwisten. Dit denkbeeld heeft in beide de landen zulk een veld gewonnen, dat dit den goeden uitſlag 'er van kan verzekeren, en zelfs beſpoedigen.

De orde van onzen arbeid, de verdeeling, en om zo te zeggen de afdeelingen onzer behandelde ſtoffe onder zekere klaſſen is als van zelven uit ons onderwerp voortgevloeid. Het indedaad verbazend gezicht van de grootheid van Pruiſſen, tevens aan de wieg en aan het toppunt van magt reikende, heeft ons aanſtonds geleid om de oorzaken daarvan na te ſporen, welken wij voor het grootſte gedeelte in den invloed der hedendaagſche beſchaving hebben gevonden. De toepaſſing daarvan op an-

de-

dere nieuwe ſtaten heeft ons zulks nader bevestigd. Vervolgens tot het onderzoek van de magt van Pruiſſen voortgaande, zijn wij trapswijze tot het ontleden van derzelver deelen opgeklommen. Dikwijls hebben wij bevonden, dat wij als bij verraſſing eenige trekken van dit tafereel in de ſchaduwe hebben geplaatst, om den ſchijn niet te hebben van het te willen vleien, dikwijls hebben wij den glans 'er van geleenigd om niet te veel oogen te verduisteren. Want dat men zich hierin niet bedriege, hoe groot, hoe ſchitterend de ſchilderije moge zijn, welke wij van Pruiſſen hebben opgehangen, is dezelve egter nog beneden de wezenlijkheid. Deze mogendheid is te weinig bekend, en wordt niet hoog genoeg gewaardeerd: geplaatst in het midden van Europa tuſſchen Rusland, het Noorden, Oostenrijk en Frankrijk, is zij het gedwongen middenpunt en de gemene band van hunne wederzijdſche betrekkingen. Indien zij al niet de ſpil is, waarop Europa draait, is zij 'er ten minsten de kern van; deze waarheid zal aan velen mishagen, zonder daarom op te houden onbetwistbaar zeker te wezen.

Het was onmogelijk over Pruiſſens onzijdigheid, en eenen toekomstigen oorlog te handelen, en tevens over deszelfs verledenen oorlog het ſtilzwijgen te houden; hetzelve aan eene tweede coalitie voor te dragen, zonder te zeggen, wat het in de eerſte geweest is. Dit ſtilzwijgen zoude voor vrees hebben kunnen worden opgenomen: men gevoelt egter, hoe teder zulk een onderzoek is, waardoor men, door de daadzaken van een der belangrijkſte tijdperken der omwenteling aan het geheugen te herinneren en optehelderen, dezelven in eene orde en een daglicht moesten plaatzen, welke men te zeer heeft zoeken te verdonkeren. Pruiſſen is tot de coalitie toegetreden,

en na zich in dezelve als een opregt en getrouw ridder te hebben gedragen, heeft het die zonder vrees en zonder verwijt weder verlaten, zo als dit eenen groten ſtaat past. De naauwgezetſte onpartijdigheid heeft bij dit onderzoek de eerſte plaats bekleed; het is noch als Oostenrijker, noch als Pruis, maar als een vriend van waarheid, dat wij getragt hebben te zien, en te oordeelen.

Men heeft in het onderzoek van de drijfveeren der onzijdigheid de bekende gezegden en lopende meningen over de gevaren van dien ſtaat agter wege gelaten, en zorg gedragen van zich op gelijken afſtand zo wel van de grote als van de kleine meesters in de ſtaatkunde te houden: van de eerſten, om dat die genoeg bekend zijn, en te veel bewijzen, van de tweeden, om dat die niet genoeg bekend zijn, en niets bewijzen. De woorden van de eerſten kan men overal vinden; het zoude onnozel zijn zich te vleien van die nog aan anderen te kunnen leren, of 'er zelve mede te willen pronken; die der anderen vindt men nergens, en zijn der moeite niet waardig dat men dezelven bij een vergadere en aan dezelven eenen zekeren zamenhang geve, welken zij niet verdienen, noch waarvoor zij vatbaar zijn. Die lopende meningen, welken de omwenteling door elk een op te roepen om zich met zaken van ſtaatkunde te bemoeien, zeer algemeen heeft gemaakt, zijn gewoonlijk onbepaald, oppervlakkig, bijkans altoos zonder verband met de omſtandigheden, in één woord zodanig als men die van de menigte te verwagten heeft, welke in geen geval berekend is om iets grondig te onderzoeken. Al wie een aandachtig oog op de omwenteling heeft geſlagen, zal dit eigenaartig kenmerk in dezelve hebben moeten ontdekken, zo dat de mening, welke zich als die des volks voordeed, nooit minder de eigenlijke gezegde volks-

volksmening geweest is. Deze laatſte, welke ſlegts het gevolg van het nadenken, van de ondervinding en van de ſtudie is, valt juist daar door weinige menſchen ten deele; het gene maakt, dat het algemene gevoelen ſlegts dan eerst wezenlijke volksmening mag genoemd worden, wanneer het grote getal de mening van het kleinere voor de zijne heeft aangenomen.

Daar het grootſte gedeelte der menſchen, van oordeel is, dat de verkleefdheid aan de onzijdigheid, of liever den weêrſtand om een beſluit te nemen van mede werkzaam te zijn, meer aan redenen van werkeloosheid dan wel aan eenige andere drijfveeren behoort te worden toegeſchreven, hebben wij moeten onderzoeken in hoe verre dezelven eenigen grond mogten hebben, ten einde aan die ſlegte verſchansſingen in het vervolg alle ſterkte te benemen voor een ieder die ter goeder trouw wil handelen. Men zal zelfs zien, dat een gedeelte van die tegenwerpingen, welken zo veel opgang gemaakt hebben, gronden en beweegredenen worden om tot de onzijdigheid te doen beſluiten.

Aldus is de verdeeling van ons werk, in drie afdeelingen, natuurlijker wijze hier uit voortgevloeid.

Wij hebben alles tot de grondbeginſelen van algemene, en maatſchaplijke orde terug gebragt. Wij hebben getragt te betogen, dat het belang van Pruiſſen zo zeer met dat van Europa is verbonden, dat hetzelve daarvan niet kan worden afgeſcheiden, en met hetzelve alleen beſtendigheid kan bekomen. Hoe meer gewigt Pruiſſen in Europa bekomen heeft, zo veel te meer moet het in deszelfs beweegingen deelen; het is tegenſtrijdig, en derhalven onmogelijk, dat het eene aantrekkende

en

en tevens eene te rug ſtotende kragt zoude hebben.

Wij begrepen, dat Pruiſen geheel en al van zijne ware rigting is afgeweken, en daarvan nog meer afwijkt naar gelang de andere mogendheden in den geest der omwenteling treden, en belanglozer en edelmoediger begrippen ten opzichte van Frankrijk vormen.

Aldus is het ook met de zuiver ſtaatkundige begrippen, welken in Pruiſen zo veel gezag hebben, gelegen. Indien dezelven overal in de zelfde mate de overhand hebben, zo als dit ſchier altijd plaats heeft gehad, dat men dan aan dezelven gehoorzame, niets is billijker en verſtandiger; men gaat dan op eenen eenparigen voet met de ganſche wereld, en zijnen leeftijd voort: doch wanneer veranderde omſtandigheden aanleiding tot eene andere handelwijze geven, en die verkieslijker maken, moet men die heerſchende begrippen daarvoor kunnen doen zwigten, en dezelven aan de nieuwe orde van zaken, welke ſtand grijpt, ondergeſchikt maken. Het is niet voorzichtig dat in den ſtand van aanraking, en evenwijdigheid, waarin de voornaamſte mogendheden tot malkander ſtaan, eene van haar agter de anderen blijve, maar dezelve moet met haar in gelijke evenredigheid voortgaan, ten einde op de zelfde hoogte te blijven, en haren rang te bewaren. Pruiſen moet derhalven, daar Engeland, Oostenrijk en Rusland hunne gewone ſtaatkundige grondbeginſelen laten varen, om zich ſlegts aan die van maatſchaplijke orde te houden, ook in evenredigheid iets van de zijnen laten glippen, en de nieuwe loopbaan, welke het voorbeeld zijner buuren aan hetzelve komt te openen, intreden, ten einde in geenen gevaarlijken of belagchlijken ſtaat te blijven.

Wij hebben met de uitnodiging aan Pruiſen om van on-

onder de puinhopen der omwenteling eene beſtendiger, en bij gevolg eene duurzamer orde van zaken dan die, welke vervallen is, daar te ſtellen, geen ander doel dan

1°. Het vestigen van die orde, als den grondſlag der algemene gerustheid.

2°. Het veranderen der kleiner in andere groter ſtaten, als een zekerder behoedmiddel voor de inſtandhouding der maatſchappije, en een kragtiger drijfveer tot al wat den mensch kan verédelen. De omwenteling heeft al te zeer het gevaár en de gaping, welken de kleine ſtaten in het midden der maatſchappije veroorzaken, doen gevoelen. Trouwens hoe groot derzelver nadeelen mogten zijn, moet men egter nooit in gewone tijden, en uit eigene verkiezing aan dezelven raken, en nooit tot eenen aanval of het invoeren van nieuwigheden ten hunnen opzichte aanleiding geven. Doch wanneer dezelven door groter gebeurtenisſen, die niet waren voor te komen, en vooral door de vlammen eener omwenteling, welken zij ſlegts gediend hebben om nieuw voedzel te geven, zijn te gronde gegaan, moet men zich wel wagten om dezelven weder op te bouwen, en de maatſchappije weder op nieuw daarmede te belasten, zo min als men die Gothiſche gebouwen, waarvan de ſteden, wier pleinen en ſtraten zij belemmerden, door eenen brand waren bevrijd geworden, zoude herſtellen. Hieruit ontſtaat het onderſcheid, dat 'er is tusſchen opper-magten, welken integreerende deelen van de maatſchappije zijn, en tusſchen die, welken door haar onvermogen om derzelver lasten te kunnen dragen daarvan ſlegts het bezwaarlijke deel uitmaken. Men kan die eerder als eene ſoort van grote leenmannen aanmerken, dan als leden van de algemene opperheerſchappije. In alle gevallen verblijft aan deze laatſte het recht om

te

te oordeelen, wat tot hare eigene instandhouding dienstig zij, en het lid het welke door hare raadsbesluiten getroffen wordt, heeft zo veel minder reden van zich te beklagen, daar het voor eene hoger rechtbank dan voor die zijner gelijken te recht staat.

30. Alzo het klaarblijklijk is, dat door al, wat men tot nu toe verrigt heeft, nog niets tot bestendigheid gebragt is, en dat men nog niets anders doet dan bouwstoffen voor de toekomst zamen te rapen, zijn wij het tijdstip, waarop dezelven zullen gebruikt worden, voorgekomen, door de noodzaaklijkheid en het voorwerp van een te houden congres aan te tonen, welk onvermijdbaar is, om eindelijk daartoe te geraken dat men elkander kome te verstaan, en zich herkenne in het midden van eene verwerring van belangen, van overweldigingen, en van eenen bajert, welke hoe langer zo verwerder wordt. Iedere partije haalt alles tot zich zonder zich te bekreunen of het zelve met de belangen van eenen ander al of niet overeenkomt: Europa bevindt zich tusschen twee mogendheden, die te land en te water zich alles willen toeëigenen. Hoe zoude men zulke onverdragelijke eischen kunnen inwilligen; hoe kan men zelfs dulden, dat de oorzaken, die daartoe aanleiding geven, nog langer voortduuren, en hoe kan men zich nog langer bloot stellen aan het gevaar om voor altijd de gelegenheid te missen van dit gebrek weder te verhelpen. Daar nu de onzijdigheid met dit doeleinde strijdig is hebben wij aan Pruisen de noodzaaklijkheid moeten aantonen van dezelve te doen eindigen door eene belangloze tusschenkomst, waardoor Pruisen de bemiddelaar van Europa wordt, en zich zelven den roem verzekert, welke aan alle duurzame gewrogten eigen is.

Wij hebben met het zelfde inzicht getragt de mening,

of

of liever den zo algemenen wensch dat de *ſtatus quo ante bellum* weder in zijne volle uitgeſtrektheid mogte worden herſteld, naar waarde te ſchatten. Wij zeggen den wensch, want iets, dat zo weinig overleg toont, kan den naam van mening niet verdienen. Wanneer men de veranderingen, welken zedert zeven jaren op de landkaart van Europa zijn voorgevallen, in overweging neemt, zal men bevinden, dat die *ſtatus quo*, waarmede men zo veel op heeft, onder het ſchoonſchijnend voorwendzel van een affchrik van nieuwigheden te hebben, zelve niets anders dan eene nieuwe omkeering van zaken is, bijkans gelijk aan die, welke reeds plaats heeft gehad die niets minder zoude in hebben, dan aan magtige vorsten het voorwerp hunner begeerlijkheid te ontrukken, en hun weder zulke anderen te doen aannemen, waarvan zij zich als van eenen last ontdaan hebben. Dit alles is te onbezonnen om eene ernstige uitpluizing te verdienen. 'Er is iets beters te doen en dit betere beſtaat daarin, dat men de zaken op eenen beſtendigen voet brenge, waarbij een ieder in het bijzonder zijne rekening vindt, zonder het algemene welzijn, welk altijd het gevolg van eens ieders bijzonder welzijn zal wezen, te benadeelen.

Mogten onze wenſchen, en onze zwakke ſtem opklimmen tot hem, tot wien dezelven gerigt zijn, tot dien vorst, aan wien het gelukkigſte lot de magt en de zorg om de wereld te behouden in handen heeft gegeven. Gelukkiger dan Frederik en alle zijne voorzaten is hij in ſtaat om hunne nog kort te voren zo zeer bekrompene nalatenſchap te doen ſtrekken tot bemiddeling van het Heelal. Dit kan hij zonder gevegten, zonder ééne van alle die grote moeilijkheden te ondergaan, welken ieder afzonderlijk deel van het gene thans zijne magt uitmaakt, aan hun gekost

heeft,

heeft, verrigten. Welk lot was ooit ſchoner! Het is in den bloei zijner jaren, dat de fortuin hem dezen oogst van roem aanbiedt, waarin alles zuiver, en zijner ſtrenge deugd waardig is, om hem als het ware nog langer in het genot der hulde en dankbaarheid van zo vele volkeren, aan welken hij rust en vrede heeft weder gegeven, te doen deelen.

PRUISSEN,

EN ZIJNE

ONZIJDIGHEID.

EERSTE DEEL.

Invloed der hedendaagſche beſchaving op de nieuwe Staten, zodanig als Pruiſen.

Heeft de eeuw, die ten einde ſpoedt, hare laatſte vijf jaren zien verduisteren door de verwoesting van het oudſte rijk van Europa, door de inſtorting van den glans-rijkſten troon van dit wijduitgeſtrekt gewest: heeft zij allen, welken dien troon omringden, door deszelfs val zien verbrijzelen, en ook hun, die verder buiten bereik waren, den ſchok doen voelen, zo heeft die zelfde eeuw ook daartegen de opkomst van drie grote rijken mogen aanſchouwen, welken in hunnen ſnellen groei een der belangrijkſte verſchijnzelen opleveren van den voortgang der hedendaagſche beſchaving.

Rusland had in het begin dezer eeuw, geen beſtaan ten aanzien van Europa; het was daarvan

nog meer verwijderd door zijne gewoonten. Zijne zeden, en het derven van alle voordelen der burgerlijke maatschappij, dan wel door den plaatzelijken afstand, en de ruwheid van zijn klimaat. Geheel bezig met de zorg voor zijn eigen behoud, met wraakoeffening tegen nabuuren even woest als hij zelve, met het voorkomen of beteugelen van zamenzweeringen die onophoudelijk uit de onbeschaafde heerschzugt der groten, of de wetteloosheid eener onbeteugelde menigte herboren werden, was de Rus even zeer een vreemdeling voor Europa, als de met zijn vee rondzwervende Tarter; eene reis, een gezantschap naar Rusland was toen, het gene thans eene reis of gezantschap naar China, of bij de Indische Vorsten zijn zoude.

In die tijden was Zweden de star van 't Noorden, welke, hare schitterende zijde naar Europa wendende, alles wat agter haar lag in dikke duisternis verscholen hield: Europa eindigde daar. Polen, offchoon hetzelve toen, gelijk in alle tijden, een chaos van barbaarsheid was, besloeg egter eene grote plaats op het toneel der wereld: *Sobieski* had het doen eerbiedigen, en de Vorsten uit het huis van Saxen op zijnen troon geklommen, hadden aan hetzelve een aanzien in de staatkundige wereld gegeven, en deszelfs belangen met die der volkeren van het Zuiden verbonden. Rusland werd hier door meer dan ooit van Europa afgescheiden. Eindelijk verscheen *Czar Peter*, en zijn onbeschaafd vaderland uit deszelfs oude barbaarsheid met eene

koe-

koene hand verlosſende, vertoonde hij hetzelve aan Europa en der wereld onder eene geheel nieuwe gedaante, gereed om zich van alle die middelen te bedienen, welken reeds door beſchaafde volkeren van Europa ter hunner vordering waren gebruikt geworden. Door Rusland te herſcheppen verbreidde deze grote man merkelijk de grensſcheidingen van Europa, en begiftigde het met eenen nieuwen eigendom. Zijne opvolgers, onveranderlijk zijne eens gemaakte ontwerpen volgende, hebben van tijd tot tijd hunne bezittingen uitgezet op alle de punten, welken hun van dienst konden zijn en gelegen lagen, vooral de zulken, die tot verdediging van de grenzen des rijks, tot aanwinst van rijkdommen, tot bevordering van handel, of tot afwering van den vijand geſchikt waren. Van de IJs-zee af tot aan het meir van Zabache, van de Oost-zee tot aan de Caspiſche, is alles, uitgezonderd Finland, in eene regelmatige en onafgebrokene reeks van bezittingen zaam verbonden: Het grootſte rijk der wereld is als een gewoon ſtuk landgoed binnen een' geregelden omtrek gebragt Het beſtier over een zevende gedeelte van den aardbol, thans door Rusland bezeten, is, naar het ſchijnt, met geen minder ijver en waakzaamheid gehouden en heeft niet meerder moeite gekost, dan dat, 't welk zich over een' bijzonderen eigendom uitſtrekt, derwijze dat Rusland in den tijd van negentig jaren zo ver gekomen is, dat het zich niet verder weet uit te breiden: en niets meer

te wenſchen heeft, noch ééne ſchrede verder gaan kan. Zulk eene kracht is 'er in de vastheid van denkbeelden en ontwerpen; zij dringen door alle hinderpalen heen, en weten zich onfeilbaar eenen weg te banen tot het doel het geen men ontdekt en zich ter bereiking heeft voorgeſteld. Zo drukt dan nu een volk, welk in het midden dezer eeuwe nog genen bepaalden naam had, het heelal met eene onmeetelijke, maar weldadige zwaarte; beſtierd door een grootmoedig Vorst, ten einde van deszelfs magt het eenigſte gebruik te maken, waarvan het zich altoos bedienen moest, namelijk om te beſchermen, en te verdedigen: edele en verhevene beſtemming, welke den mensch nader aan de Godheid brengt, die, even als deze, niets te wenſchen noch te vrezen hebbende, zich niet anders met de twisten der ſtervelingen bemoeit, dan om dezelven te bevredigen, en niet ſlaat dan om partijen te ſcheiden.

Juist in het zelfde tijdsbeſtek bereikt Pruisſen van zijnen kant gelijken trap van grootheid en ſterkte, het grootſte toppunt van magt, waarop het aanſpraak maken kan, of het welk men aan het zelve kan toekennen. Grenzende aan Rusland, Oostenrijk en het Duitſche Rijk is het zelve tusſchen deze nabuurige mogendheden ingeſloten, als tusſchen zo vele dijken, welken het niet kan overſchrijden. Eenige ruilingen, eenige aanwinsten om zijnen grond te ronden, of om eenige afgelegene ſtukken van zijn land nader bij het middenpunt te

bren-

brengen, zijn de eenigſte verbeteringen, welken de tijdsomſtandigheden aan het zelve nog veroorloven te begeeren. Alle uitgebreide aanwas is voortaan aan het zelve ontzegd, en dat wel ter oorzake van het aanwinnen van Polen, 't geen maakt, dat 'er geene ſtoffe voor nieuwe aanwinsten overſchiet, zo min voor het zelve, als voor Rusland.

Het zelfde ſchouwtoneel vertoont zich nog in het ander half-rond der wereld. Daar is alles nieuw: daar is alles, pas uit de hand van den Schepper voortkomende, vol van leven en werkzaamheid: daar heeft geene kindsheid plaats: alle die moeilijke trappen, welken elders uit de bakermat tot aan de lente des levens, met zo vele moeite opleiden, alle de graden van de eerſte kiem der krachten tot aan hare ontwikkeling en gebruikmaking is men daar te boven. Onafmeetbare wildernisſen hebben naauwlijks zedert honderd jaren tot eene ſchuilplaats gediend voor ſlagtoffers van ſtaatkundige en godsdienstige beroertens in Engeland, over onbekende Zeeën daar heen gedreven, en zie daar hare ſtranden bedekt met pragtige ſteden: de vertederde grijzaard aanſchouwt paleizen aan dezelfde oevers, alwaar hij nog kort te voren niets dan hutten telde: het ſtroo wijkt voor het marmer door de hand der nijverheid behouwen, en door den rijkdom betaald: duizend kielen bevragt met de voortbrengzels van het Heelal, waarvan zij de verſchillende delen zamenbinden, vullen de havens, en bedekken Zeeën, die nimmer de

roeiſpaan doorkliefd had: eene oneindige bevolking, onophoudelijk uit zich zelve herboren wordende, vervangt de bewoners der bosſchen, de eenigſte wezens die zij te voren kenden: zij ruimen hunne ſchuilplaatzen in voor edeler bevolking: een groot-rijk, ongetwijffeld voor nog hogere einden beſtemd, vormt, verheft, en vestigt zich binnen den tijd van weinig jaren: de vervolging gaf aan het zelve zijn aanwezen: de verdraagzaamheid is 't beginzel waar uit het zelve werkt. De volkomene vrijheid in gevoelens, de mengeling van verſchillende ſekten heerschte te midden van zijne wonderlijke bevolking: die zich vereenigt onder het juk van een gemeen maatſchappelijk verdrag en op hare beurt de hoofdſtad verwerpen, welke haar uit haren boezem verworpen had. Weldra zal het wetboek van eenige bannelingen op de kusten van Amerika Europa dreigen te overweldigen, en aan haar de rampen weder toe te zenden, welken zij van haar ontvangen hadden, en welken zij waren ontvlugt.

Zulke grote veranderingen zijn zonder twijffel niet het werk van menſchen handen alleen. Zonder dat gedeelte van eer of dankerkentenis, welk denzelven wettig toekomt, te willen verminderen, zonder onregtvaardig of ondankbaar te zijn, moet men egter ook acht geven op de omſtandigheden, waarin zij zich bevonden hebben, de hulp, die zij van de eeuw waarin zij leefden, ontvangen, de ſchatting die zij op de bekwaamheden hunner tijd-

genoten gelegd hebben, op het voorbeeld hunner buuren, in één woord op de medewerking en bijſtand, welken de hedendaagſche beſchaving hun verleend heeft. Hoe vaardig en wijduitgeſtrekt het verſtand en de bekwaamheden van een' mensch ook zijn mogen, kan hetzelve zich egter niet tot alles uitſtrekken, niet alles bevatten, niet alles uit niets voortbrengen. Zijne kunst moet voornamelijk daarin beſtaan dat hij zijn vernuft bij dat van anderen voege, en daar beginne waar zij eindigden. Dezelfde menſchen met dezelfde vermogens, in verſchillende omſtandigheden geplaatst, zouden dezelfde dingen niet uitgevoerd hebben. Plaatst *Peter*, *Frederik*, en *Washington* eenige eeuwen agter uit: gij zult hun genie in den nagt van die donkere tijden wel niet uitdoven: maar ontbloot van werktuigen en modellen, zal hetzelve eene minder heldere ſtraal van zich werpen, en gevangen blijven in de ſtilte en onkunde van hunnen tijd. Thans is het daar mede geheel anders geſchapen, en zij die eenen ſtaat willen inrigten hebben thans vrij beter ſpel. Voorbeelden van alle ſoort, inſtellingen van allerlei aart, bieden zich van alle kanten aan voor hem, die daarvan gebruik wil maken; in de ſtaatkundige als zedelijke orde zijn alle wegen bekend, onderzogt en aangewezen. Alle proeven zijn genomen: zij vertonen zich in duizend voorbeelden onder aller oogen. In het ſtaatkundige is alles, tot de geringſte kleinigheid toe, met orde en juistheid onder zekere klaſſen gebragt.

De

De belangen der volken, de kunst om die in evenwigt te houden worden luid van alle ſpreekgeſtoelten, en uit het binnenſte van alle Kabinetten aangekondigd, en ontvouwd.

Ieder deel van het beſtuur, elke kunst heeft haar afzonderlijk leerboek, en uit hunne vereeniging ontſtaat eene ſtaatkundige Encyclopédie, altoos toeganglijk voor hem die 'er gebruik van wil maken. Indien men bij deze zedelijke vermogens wil voegen de hulpmiddelen, welken de algemene verſpreiding en volkomenheid der kunsten aan de hand geven, zal men ras ontwaren hoe weinig moeite het behoeve te kosten om in deze tijden eenen hogen trap van volmaaktheid te bereiken . . . *Peter* en *Frederik* komen juist tijdig te voorſchijn, om de vrugten te plukken der algemene verandering, welke *Lodewijk de XIV.* in alles gemaakt had. Zijne pracht, zijn ſmaak, en zijne kunsten waren tot alle volken doorgedrongen: hij gebood zelfs in het huis der Vorsten, die hem beſtreden, en zo hij zich al niet konde vergenoegen met deze hulde, even zo min als zijne benijders hem dezelve konden weigeren, ſlaagde hij echter volkomen in den ſmaak voor zijne vermaken, en met den zelven de zugt tot navolging, alom te verbreiden. Hij betoverde ook die genen welken hij niet had kunnen overwinnen. Alles wat ſchoon of goed in Europa is dagtekent bijkans van dit tijdperk af, indien men eenige gedenkſtukken van *Leo den X* en *Francois den I.* daarvan uitzondert. De Vorsten,

ten, die na Lodewijk aan de verbetering hunner rijken hebben gearbeid, vonden eene rijke nalatenſchap in deze volgreeks van modellen van alle ſoort: men behoefde dezelven niet op te ſporen, maar zij waren, gelijk de handen om die natevolgen dadelijk gereed: men had die flechts te verzamelen, en te laten werken.

Colbert en *Sullij* hadden de kunst aangewezen om den rijkdom der volkeren te beſtieren, en dien te doen toenemen door alle de voortbrengzels van landbouw en koophandel. Zij hadden het model gegeven van havens, alwaar de koophandel, onder de dubbelde dekking van bolwerken, en ſchepen gerustelijk op alle de rijkdommen der wereld kan ſpekuleeren: het model van die pragtige kanalen, van die ontelbare wegen, die zamen lopende zonder zich te verwarren, het leven en den rijkdom in alle de delen van een rijk doen omlopen: van die ſtigtingen, waar de grijzaard en het kind, de ſlagtoffers van 't ongeluk en van den oorlog, leidslieden vinden die hen helpen, wanneer zij 't leven zullen intreden, troosten, wanneer zij het moeten verlaten, ondersteunen terwijl zij onder den last van het zelve zugten. *Turenne* en *Condé*, *Marleborough* en *Eugenius*, *Tourville* en de *Ruiter*, hadden reeds de kunst om op beide de elementen het geluk van den oorlog in evenwigt te houden tot eenen hogen trap van volmaaktheid gebragt. Alle de kunsten hadden met eene verkwistende

hand hare wonderen mede gedeeld aan een Vorst, die dezelven beminde, kende en allen inriep.

De hoofdſtoffen van eene volkomene en gemaklijke beſchaving waren dus voorhanden, en zo om dezelven in beweging te brengen, als om alle volken in der zelver genot te doen delen, behoefde men ſlechts de ſcheidsmuuren te verbreken, en daar door de onderlinge gemeenſchap te bevorderen. Eene menigte van inſtellingen en uitvindingen onbekend aan onze voorouders hebben dit te wege gebragt. De drukkunst en de posterijen, de wegen en de geldbanken, de reizen en de koophandel hebben de verſchillende volkeren onderling onder zich als tot een volk gemaakt, zodanig dat zij niets geheims of uitſluitends voor elkander meer hebben. De weldaden en voordelen van de hedendaagſche beſchaving zijn een gemene eigendom geworden, welk in onderſcheiding van dat van bijzonderen eigendom, zich meer uitbreidt naar mate men het verdeelt. Men gevoelt welk een oneindig voordeel deze kostbare eigenſchappen aan de tegenwoordige eeuw boven de verledenen verſchaffen, eigenſchappen geheel onbekend aan onze voorzaten, voor wien alles blotelijk op zich zelf ſtond, en die van alle modellen en ontwerpen waren ontſtoken. Europa geleek over het algemeen aan ieder van hare ſteden in het bijzonder, die allen, zonder orde of regelmatigheid gebouwd, aan het oog van den beſchouwer niets anders vertoonden dan een' baiert van wanſmaak, doormengd met eenige gedenkſtukken,

ken, eene ſoort van goochelſpel van eene nog grove kunst, en welken daar door des te ſterker afſtaken bij het geen hen omringde. De hedendaagſche beſchaving heeft in alle deze betrekkingen eene groote verandering veroorzaakt; door haar worden alle de vrugten van vlijt en naarſtigheid van de eene plaats naar de andere overgebragt, gelijk de landbouw de voortbrengzels van ieder land aan allen eigen maakt. Een Vorst hebbe ſteden te bouwen, of inrigtingen van welken aart ook te maken, gansch Europa zal de uitkomst der proeven en des arbeids van verſcheidene eeuwen onder duizend verſchillende gedaanten voor hem open leggen. In andere tijden zoude hij zig verlegen zien uit hoofde van ſchaarsheid, thans wegens de keuze in 't midden van eenen te groten overvloed. Indien het, gelijk in Amerika, een nieuwe ſtaat is, welke zich in zijnen ganſchen omtrek vormt en zamenvoegt, zal alles geregeld worden naar ontwerpen van gemak, ſierlijkheid, en ſmaak. Wetten, leger, geldmiddelen, inwendig beſtuur, koophandel, alles zal ingerigt worden ten zelfden einde naar eenvormige berekeningen, en naar de beroemdſte modellen. Deze oplettendheid zal zich uitſtrekken zelfs tot de woningen, welken een vooruitziend beſtuur voor toekomſtige geſlachten verordent. Reeds voor honderd ſteden, die nog ſtaan geboren te worden, zijn de plaatzen afgetekend daar waar de natuur hare gaven op het mildſte heeft uitgedeeld, waar de handel-

zijne ſchepen op de gemaklijkſte wijze met de voortbrengzels van Amerika kan bevragten en tevens die van het Heelal derwaards kan terug brengen. Na een zeker tijdsbeſtek zullen ſteden gelijk aan die, welken de hedendaagſche ſmaak in Europa geſtigt heeft, de gemene woningen der Amerikanen zijn; bij hen zal men overal vinden 't geen men bij ons met bewondering gaat beſchouwen; bij hen zal de wereld zien 't geen zij nooit gezien heeft, een onmeetelijk land naar een regelmagtig ontwerp gewijzigd, en, om zo te ſpreken, naar de lijn getrokken; en de mensch geboren of overgebragt in deze tover ſteden, zal wanen, dat de fabel bewaarheid is, en dat nieuwe Amphions voor hun die magtige muuren opbouwden.

Zodanig zijn de uitwerkzels van de beſchaving en van haren invloed op den groei van de oude ſtaten met de hedendaagſche vergeleken: het is bij gebrek van dezelve, dat de eerſten geheele eeuwen hebben moeten doorbrengen om uit den ſtaat van woestheid te komen, waarin eenigen gedompeld zijn gebleven; het is door die zelfde beſchaving, dat anderen zich van deze ſmet niet hebben behoeven te ontdoen, maar van hunne opkomst af eene kracht en ſterkte vertoond hebben, welken oude ſtaten niet dan na eene lange kindsheid konden verkrijgen, zo dat men met waarheid zeggen mag, dat 'er geene kindsheid meer plaats heeft, zo min voor de ſtaten als voor derzelver bijzondere leden, zo min in de ſtaatkundige wereld als in het gemene

ne leven; maar met dit onderſcheid, dat het even voordelig voor een' ſtaat, als nadelig voor een' mensch is, de kindſche dagen des levens als over te ſpringen, en de ontwikkeling van zijne krachten te verhaasten.

STAAT VAN PRUISSEN.

Uitgeſtrektheid, bevolking, geldmiddelen, leger, volksgeest, Bondgenootſchaplijk ſtelzel.

De ſterkte van eenen ſtaat wordt geboren uit de drievouwdige vereeniging van den grond, de bevolking en den rijkdom. Het bondgenootſchaplijk ſtelzel dient, om die ſterkte nog volkomener te maken, doch is ſlegts eene bijkomende zaak, welke der verandering onderworpen, aan de begrippen en gebruiken van vorige ſtaatkunde eigen is, ten zij zulk een ſtelzel op de natuur zelve gegrond mogte zijn.

Pruiſſen is niet meer die met bezittingen van anderen doorſneden ſtaat, zamengeſteld uit verſtrooide ledematen, zonder verband of zamenhang, welks lengte zonder breedte het zelve aan Voltaire bij een paar kousſebanden deed vergelijken. Het is een rijk, zich uitbreidende van het bovenſte der Oostzee tot aan de boorden van de Wezer en den Rhijn, door zijn eigen gewigt ineengedrongen, on-

doordringbaar door den volmaakten zamenhang van genoegzaam alle zijne delen, en in zijne tusſchenruimten niets anders tellende dan ſtaten, welken uit zwakheid, of uit verkiezing derwijze aan het zelve onderworpen zijn, dat men die met perſoonlijke eigendommen kan gelijk ſtellen. De tusſchenliggende of nabuurige ſtaten van Pruiſen, die Neder Duitschland uitmaken, zijn in de daad geheel en al van het zelve afhanglijk, het gene zij uit verkiezing of nooddwang zo wel weten te waardeeren, dat zij niet nalaten alle hunne bewegingen naar de zijnen te ſchikken; zo dat het niet genoeg zij, ſlegts zijn eigen grondgebied op te tellen, om de wezenlijke uitgeſtrektheid van Pruiſen juist te berekenen, maar men daaronder ook moet begrijpen alle de ſtaten in zijne wijde heerſchappij ingeſloten. Het is dus van Litthauen af tot aan Holland en den linker Rhijn-oever, (terwijl het nog onzeker is onder wiens wetten die rivier in 't vervolg ſtromen zal,) dat Pruiſen of door zich zelf of door zijne onderkoningen het gebied voert. Deze oppervlakte heeft noch het gebrek van eene te grote uitgeſtrektheid, waardoor de raderen van 't beſtuur verſlappen en uit een lopen, noch dat van eene te grote beperktheid, welke hunne werking zoude verhinderen. Pruiſen heeft de best afgemetene evenredigheden, welken men in eenen ſtaat zoude kunnen verlangen. Zijne ligging is voortreflijk. Ten Noorden, aan de Oostzee, ten Westen aan de rivier, die het zelve

van

van Rusland ſcheidt: ten Zuiden aan de gebergten van Bohemen en Siléſie, ten Oosten aan de Wezer en den Rhijn grenzende, vormt het met zijne aanhangzels een volmaakt vierkant, wiens middenpunt de zetel van zijne magt is, en wiens omtrek geſchikt is voor alle de ontwikkelingen, welken de kunst tot volmaking der milde natuur kan te wege brengen. Offchoon Pruiſſen nog geen volledig ſtelzel van verdediging voor zijne grenzen mogte hebben, heeft hetzelve egter dit gebrek gemeen met alle de Noordſche mogendheden. Zijne opgevolgde aanwinningen hebben zulks tot nu toe verhinderd: maar zijne ligging is misſchien van alle de Europiſche ſtaten daar toe de geſchikſte, en vermits zijne grenzen thans onherroepelijk bepaald zijn, zal het zelve zich ongetwijffeld bezig houden met den omtrek, waarin het zijne magt zo wel heeft weten uittebreiden, zo veel nodig te bevestigen en te verſterken.

Frederik vond bij zijne komst op den troon de bevolking zijner ſtaten 2,200,600 zielen te bedragen, bij zijnen dood beſtond die ondanks zijne drie grote oorlogen, zijne talrijke legers, en de aangeregte verwoestingen van den zevenjarigen krijg uit 5,000,000. Op dit oogenblik gaat dezelve 9,000,000 te boven. De aanwinst van Polen, de vermeerdering van koophandel en vlijt, en door dezelven die der middelen van beſtaan: de algemene verſpreiding van onderwijs, en welvaren, de kennis van betere genees-wijzen, alles loopt zamen tot

dezen aanwas, die hoe fabelagtig dezelve ſchijnen moge, egter in waarheid beſtaat. Dezelve komt voort uit de vereeniging van alle deze oorzaken, die weder uit elkander onderling voortvloeien: want zo wel in de ſtaatkundige als natuurlijke huishouding hangt alles zamen, ſtaat alles in onderling verband, en de laatſte ſchakel is onmiddelijk aan de eerſte vast geklonken. Het is vooral in Pommeren, dat de bevolking met ſnelle ſchreden toeneemt, en dat dit gedeelte van het denkbeeldige tafereel van de magt van Pruiſen, waarmede Frederik zich zo gaarne vermaakte, wordt bewaarheid.

Men kan veilig aan Pruiſen eene zeer aanmerkelijke en zeer nabij-zijnde vermeerdering zijner bevolking voorſpellen. Binnen het verloop eener eeuw zal hetzelve welligt zulk eene volkrijkheid bezitten, dat het genoodzaakt zal zijn voor het overtollige zijner bevolking uitwegen te zoeken. Hetzelve bevat in zich alle de zaden van zulk eene vrugtbaarheid: die tot eene ſpoedige ontwikkeling worden gedreven door eene menigte van beweegraderen, waarvan die, welken het meest rechtſtreeks werken, zijn de verbetering van het inwendig beſtuur, eene zorgvuldige waakzaamheid over alle de takken, van nijverheid, eene aanmerkelijke uitbreiding van koophandel, en bijzonderlijk eene gehele verandering ten voordele van Poolsch Pruiſen. Want het lijdt geen' twijffel, of dit land thans beter beſtuurd wordende, en niet meer onderhevig aan eene vernieuwing van zijne vorige beroerten, zal in bloei

en

en geluk toenemen, terwijl het tevens ontwijffelbaar zeker is, dat het zelve eenen ijdelen naam van onafhanglijkheid voor een wezenlijk geluk verwisſeld heeft, daar dit land al den tijd, welken het te voren ſleet om zich zelf en zijne buuren te kwellen, thans beſteden kan aan nijverheid en aan de beoeffening van de kunsten des vredes.

Warſchauw moge lijden door de afwezendheid zijner vorige meesters, Dantzig en de Weichzel, ontheven van alle hindernisſen, vergoeden daartegen duizendwerf dit verlies. Tegen ééne opgedroogde bron, zijn duizend anderen, welken overvloediglijk ſtromen, geopend.

De rijkdom van een volk wordt op tweederlei wijze berekend, naar zijnen wezenlijken en naar zijnen perſoonlijken ſtaat. Dezelve is wezenlijk door de inkomsten, door het gereede geld in omloop, door het krediet, en door den overvloed van voortbrengzels van den grond. Dezelve is perſoonlijk door den goeden of ſlegten ſtaat van zaken, door den aart van 't beſtuur, door alle de toevalligheden, die zo ten goeden als ten kwaden van het perſoonlijke der beſtuurders van alle rangen afhangen.

Een ſtaat bezit eenen groten rijkdom en eene milde bron van ſchatten, wanneer 't gereede geld 'er met ſnelheid omloopt, wanneer de ſchatkist regelmatig wordt gevuld uit ſchattingen, die zonder moeite worden geheven: wanneer het krediet zijnen kunstigen rijkdom bij den wezenlijken rijkdom voegt, en aan den eerſten alle de uitwerkzels van

den laatſten verleent: wanneer eindelijk die twee voorname voordelen niet uit eene gemaakte of voorbijgaande oorzaak voortſpruiten, maar op zekere gronden rusten, en zich vermengen met het werk der natuur zelve, waarvan zij dan de beſtendigheid erlangen. Zodanig zijn de voortbrengzels van den grond, en van de nijverheid.

Een ſtaat vermeerdert of vermindert zijne rijkdommen naar gelang van 't gebruik, welk hij daarvan weet te maken, naar gelang van zijne wezenlijke of ingebeelde behoeften, en de middelen die hij in zijne magt heeft om dezelven te voldoen, naar mate van den trap zijner werkzaamheid, en de ſchattingen welken hij aan de vlijt zijner buuren betaalt, naar gelang van het beſtuur zijner inwendige huishouding, en zijner ſtaatkunde naar buiten, naar gelang der trappen van bekwaamheid van hun, die het beſtuur in handen hebben. Men gevoelt welk een ruim veld van verſcheidenheden en onderſtellingen dergelijke onderſcheidingen, op zulke grote en zamengeſtelde werktuigen als de rijken toepasſelijk gemaakt, aan den beſchouwer openlaten: men gevoelt ligtelijk, dat de zelfde ſtaat, in verſchillende tijdperken, en onder verſchillende beſtuurders, eene geheel andere gedaante kan vertonen: dezelve zal rijk zijn onder het beſtuur van den Kardinaal de *Fleurij*, en behoeftig onder dat van de *Lomenie:* dezelve kan mijnen bezitten en geen geld, goud en geen' rijkdom, gereed geld voor anderen, en niet voor zich zelven, en gelijk

aan

aan die behoeftige rijken, die hun leven ſlijten met de pagters of rentmeesters van hunne ſchuldeiſchers te zijn, kan dezelve ſtaat beurtelings veroordeeld worden tot de mijnen voor rekening van eenen ander, door niets anders te doen dan aan hem derzelver voortbrengzelen uit te delen, of tot de ſtraf van Tantalus, gebrek lijdende te midden der ſchatten, die onophoudelijk om hem heen vloeien, en welken hij noodlottigerwijze nimmer bereiken kan. Zodanig is Spanje, maar aldus is het niet met Pruiſſen gelegen.

Voor het welvaren van ſtaten is er nog een derde ſtuk, welk het toppunt van voorſpoed uitmaakt, en dien om zo te zeggen tot volkomenheid brengt, te weten dat, welk uit de vereeniging van de twee eerſten voortvloeit. Indedaad zo zich bij den overvloed der grondſtoffen van allen rijkdom nog een goed beſtuur voegt, 't welk aan dezelven een nieuw leven geeft, ontvangen die uit handen van zulk een beſtuur den zelfden aangroei van waarde, welken de grondſtoffen van den koophandel ontvangen door de vordering van kunsten, en de grote fabriek van den ſtaat bloeit als die van bijzondere perſonen, en wel door dezelfde oorzaken. Zodanig was Frankrijk, zodanig is Engeland, maar in eene mate, welke nooit te voren beſtaan heeft, en namaals nooit beſtaan zal.

Pruiſſen is onder deze drievouwdige betrekking beſchouwd in eenen zeer gelukkigen ſtand. Zijn jaarlijksch inkomen gaat 120 millioenen franſche livres te

boven

boven. Alhoewel deze ſom in naam veel kleiner is dan die van eenige andere mogendheden, is dezelve haar egter gelijk in waarde. Want de lage prijs der levensmiddelen maakt, dat de Pruisſiſche regeering met deze ſom alles kan bekomen wat zij nodig heeft, welke in andere landen eene veel groter ſom zoude vereiſchen. Deze zelfde trapswijze opklimming zich tot alles uitſtrekkende, betaalt hij het zelfde getal van bezoldingen met eene in vergelijking veel minder waarde. Indien men in Pruisſen met 120 millioenen doen kan, 't geen men in Spanje of Frankrijk met geen 300 zoude doen, is de uitgaaf gelijk in de daad, offchoon dezelve verſchille in naam: de ſtaatkundige weegſchaal volgt andere regels van evenredigheid, dan die van den handel, en gehoorzaamt niet, zo als deze ſlegts aan 't gewigt, en de hoeveelheid.

Het gerede geld, in Pruisſen in omloop, kan niet minder dan zeven of agt millioenen bedragen, het gene niet vergroot zal ſchijnen, wanneer men acht geeft op de uitgebreidheid van deszelfs werkzaamheid, op het getal zijner grote koopſteden, op het bezit van gewesten vol van fabrieken, zo als Siléſie, welk eenen uitvoer heeft van meer dan dertig millioenen, en eindelijk op het bezit der koornſchuuren van Polen, en het gemaklijke middel om die door de Weichſel te ledigen.

In Pruisſen worden de ſchattingen regelmatig en zonder moeite opgebragt. Dezelven zijn niet bovenmatig groot: de betrekkingen tusſchen de lasten

op

op de gronden, en op de levensmiddelen zijn naauwkeurig in acht genomen. De ſmaak der ingezetenen met betrekking tot den aart van de ſchattingen wordt geraadpleegd en geëerbiedigd, zo als het nog onlangs gebleken is in de opheffing van den inpost op de tabak, waarmede de nieuwe koning zijne regeering heeft begonnen. Men kan ligtelijk begrijpen, dat het beſtuur door zulk eene voorzigtige handelwijze gerustelijk en zonder belemmering kan voortgaan, en dat het volk van zijnen kant in het midden van zo vele voorzorg ten zijnen opzichte weinig of geene reden van klagten heeft.

De belasting op den grond in Pruisſen is niet bovenmatig zwaar, gelijk in Engeland en Frankrijk, en ook niet bijkans onbeduidend, zo als in een gedeelte der Duitſche ſtaten. Dezelve is, zo als die in alle wel ingerigte landen behoorde te zijn, op eenen matigen voet, zodanig dat voor de belangen van den onderdaan zo wel als voor die van den Vorst genoegzaam gezorgd is, en dezelve niet ontaarten kan in eenen drukkenden last, die eenen afkeer van den arbeid veroorzaakt, of in eene gehele bevrijding, die de luiheid aankweekt. Deze gelukkige overeenſtemming is het meesterſtuk van een goed beſtuur, en de klip waarop de meesten ſchipbreuk lijden.

De indirekte belasting is geheel berekend ten voordele van de nationale nijverheid, derwijze, dat geen vreemdeling tot het oeffenen van zijne kunst in Pruisſen wordt toegelaten dan onder betaling

van

van zulke grote rechten, dat hij zelden daarvan gebruik kome maken, waardoor dus de fabrieken van het land, die daarvan geheel vrij zijn, des te meer bevorderd worden. Pruisſen heeft langen tijd eenen ſchat bewaard, het is welligt de eenigſte ſtaat, die het zeldzame verſchijnzel vertoond heeft van eene volgreeks van regeeringen, die allen even zuinig huis hielden, en ſchatten opleiden: het is zedert lang, dat men elders te vergeefs naar een zoortgelijk voorbeeld mogt zoeken. Voor het tegenwoordige bezit Pruisſen geen' ſchat meer: het heeft dien verloren zonder daarom minder rijk te zijn: ook heeft het dien niet nodig: zijne nieuwe aanwinst veroorlooft, vordert zelfs dat het dien ontbeere, zo als wij zulks in het onderzoek nopens dezen zogenaamden grondregel in Pruisſen, dat hetzelve altoos eenen ſchat hebben moet, nader bewijzen zullen... Zijn wezenlijke ſchat, die, welken men aan hetzelve niet ontnemen, en welken het niet ontbeeren kan, is het krediet, die ziel der hedendaagſche ſtaten, die aan denzelven 't leven, welk het van hun ontvangen heeft, wedergeeft: en welk een land is geſchikter ter vestiging van een uitgebreid ſtelzel van krediet dan dat van Pruisſen: het is een grond nog rein van alle vlakken en lasten, want Pruisſen is daarin van de andere landen van Europa onderſcheiden, dat het tot nu toe noch ſchulden noch bankbreuken heeft op te tellen. Het heeft geene publieke ſchulden eigenlijk gezegd; het kleine aantal van ſchuldbrieven, wel-

welken onder zijnen naam in omloop zijn, brengen noch ſchade noch voordeel aan, en ſchijnen door derzelver kleine hoeveelheid eerder die van eenen bijzonderen ſchuldenaar te zijn, dan van een groot rijk.

Men begrijpt ligtelijk, hoe weinig moeite het zoude behoeven te kosten om in een land zo volkomen vrij van alle ſchulden, een publiek krediet te vestigen, gegrond, gelijk dat van Engeland, op eene naauwkeurige betaling der verlopene renten, en eene trapwijze aflosſing van 't kapitaal. Wanneer een groot rijk zijne eerſte ſchuld maakt in den jare 1800, en daarvan alle jaar een gedeelte aflost, kan hetzelve langen tijd ſtaan, en grote vorderingen maken.

Maar deze inkomsten, deze kostbare roerende goederen, dit krediet zijn gevestigd op de zekerſte gronden, welken men met mogelijkheid zoude kunnen verlangen. Van den eenen kant vloeien zij voort uit de vrugtbaarheid van eenen uitgeſtrekten grond, rijk in voortbrengzels van verſchillenden aart, door vlijtige handen bebouwd, beſproeid en doorſneden naar alle zijden met grote rivieren, die den prijs doen ſtijgen van al wat de gelukkigſte verdeling van kanalen en uitwegen kan opgeven: van den anderen kant delen zij in de voordelen van een zeer verlicht en oplettend beſtuur, van eene groote vlijt onder de ingezetenen, van eenen zeer aanmerkelijk groter verkoop dan inkoop, en van eenen veel groter uitvoer dan invoer. Drie

gro-

grote rivieren beſproeien Pruiſſen, en ſtromen geheel en al onder zijne wetten, naamlijk de Oder, de Weichſel en de Warte, zaam verbonden door het Brombergſche kanaal. Daarboven deelt dit land in het genot van de rivieren de Niémen, de Elve, de Wezer, de Eems, de Lippe, en van eenige gedeelten van den Rhijn. De drie eerſten zijn als het ware de hartaders van Pruiſſen, ſtrekkende tot vervoering der drie voornaamste artikels van zijnen koophandel, als daar zijn de granen, het lijnwaat, en het timmerhout. Het timmerhout van Pruiſſen is het best geſchikt voor den hedendaagſchen ſcheepsbouw; hetzelve groeit van de Weichſel tot aan de Wezer, en is het vermaardſte van Europa. De uitgebreidheid en het toenemen van de zeevaart bij alle volken maakt dit artikel zeer kostbaar, en tot eene behoefte van de eerſte noodzaaklijkheid. De granen, die een voorwerp van geene minder noodzaaklijkheid zijn, worden door geheel het Noorden verdeeld door de Weichſel, en door de Pruiſſiſche havens aan de Oostzee. De lijnwaten van Siléſie, waarvoor de ſmaak van jaar tot jaar toeneemt, als ook voor de lakens, welken dit gewest oplevert, ſtijgen hoog genoeg om tegen de kolonie-waren en zelfs daarboven te kunnen opwegen, behalven dat men poogt zich van het gebruik van deze laatſten te ontdoen.

De rijkdom van Pruiſſen heeft dus alle de vereischten om duurzaam te zijn, en van tijd tot tijd toe te nemen. Een gemene band ſtrengelt aldaar

zen-

de wezenlijke en gekunstelde goederen te zamen, het werk van de natuur en dat van den mensch, en doet die in een lopen om het welvaren van dit land des te meer te verzekeren. 'Er was een tijd, dat men het Pruisſiſche leger noemende, geheel Pruisſen noemde. In die tijden had het alleen een beſtaan in zijn leger, en de ſtaat was niets dan eene legerplaats. Zijne aanwinsten hebben deze omſtandigheid vernietigd: maar de hoogachting voor het leger heeft daardoor noch binnen noch buiten 's lands geleden, en de faam dezer luisterrijke armée is even zeer gevestigd als die van de roemrugtigſte legerbenden der oudheid of der latere tijden. Wat de eerſten aangaat, heeft zij denzelven niets te benijden: voor de anderen heeft zij tot een model kunnen ſtrekken, en dit is genoeg voor haren roem. Getal, inwendige ſterkte, krijgstugt, onderwijs, vaderlandsliefde, eerbewijzen bij de intrede, en den uitgang der krijgs-loopbaan, zodanig zijn de eigenſchappen, die van het Pruisſiſche leger het vastſte. en best ingerigte krijgsheir maakt, welk in Europa beſtaat. Hetzelve is thans 224,144 man ſterk. (*) Dit getal zoude zonder groote moei-

te

(*) Het leger beſtaat uit

56 regimenten infanterie van 3 bataillons ſterk . . .	2357 m.	— 131,992 m.
54 bataillons, van de regimenten geſcheiden ſterk . . .	411 m.	— 22,194 m.

te nog zeer kunnen vermeerderd worden, want het zelve is alleen, wat het oude grondgebied geleverd heeft, daar Polen om redenen van voorzichtigheid daar toe nog niets heeft bijgebragt. De afgeſcheidene ſtaten van de monarchie, welke eigenlijk eerst aan de Wezer een' aanvang neemt, worden ook zeer ontzien. De toeneming der bevolking zoude nieuwe middelen tot aanwerving verſchaffen, zo dat het Pruisſiſche leger zonder veel moeite

54 kompagnien van Invaliden, die in de vestingen gebruikt worden .	52 m. —	2,808 m.
4 regimenten Artillerie te voet .	2050 m. —	8,200 m.
1 regiment Jagers te paard . . .		1,713 m.
9 brigaden Fuzeliers, die uitmaken 24 bataillons, ſterk . .	686 m. —	16,464 m.
13 regimenten Kurrasſiers, ſterk .	868 m. —	11,284 m.
14 regimenten Dragonders, ſterk .	801 m. —	11,214 m.
1 eskadron Dragonders, voormaals aan de ſtad Dantzig		150 m.
10½ regiment Huzaren, ſterk .	5,575 m. —	16,537 m.
1 corps van Tartaren		588 m.
5 kompagnien Artillerie te paard à	200 m. —	1000 m.
Totaal		224,144 m.

De Kurasſiers en Dragonders vermeerderd in tijd van oorlog met . . . . . 100 m.
De Huzaren met . . . . . 200 m.
Officiers Kanoniers aan de vestingen verbonden, Pontonniers, Sappeurs, Mineurs, 13 kompagnien Invaliden in de Provintien.

te tot 300,000 man zoude kunnen gebragt worden; Pruisſen bezit in de landen onder zijn gebied voortreflijke middelen ter inſtandhouding zijner armee, welken aan andere ſtaten ontbreken, die van paarden voor allerlei ſoort van wapenrusting. De Duitſche ſtatenleveren paarden voor de ruiterij en de artillerie. Polen geeft zeer uitmuntende paarden voor de ligte troepen.

De deugdelijkheid van een leger kan niet opgemaakt worden dan uit eene menigte van omſtandigheden. De juistheid der manoeuvres, het werktuiglijke, en de onbeweegbaarheid van den ſoldaat zijn niet genoeg, zo als velen, die ſlechts aan den uiterlijken ſchors der dingen blijven hangen, zich dit wel verbeelden. Bekwame bevelhebbers moeten die ondergeſchikte hoedanigheden in werking brengen. Het onderwijs, naar evenredigheid door alle de rangen afklimmende, moet bij geenen rang blijven ſtaan. Een wel ingerigt beſtuur moet zorgen, dat het leger altijd de middelen, om zich met vaardigheid te kunnen bewegen, in gereedheid hebbe. Vooral moet ieder man, die tot het leger behoort, aan het zelve hartelijk verkleefd zijn en het zelve beminnen, zo dat hij zijne eer in die van 't leger zoeke, en daar zijne huisgoden en haarſteden meene te vinden. Welk leger nu in Europa is 'er, dat alle deze hoedanigheden in eene groter mate bezit, dan het Pruisſiſche leger? Welk is 'er, dat meer namen telt onder zijne bevelhebbers, roemrugtig geworden door overwinningen,

door het wapenbroederſchap met eenen koning, hét model voor alle krijgslieden, door het onderwijs 't welk men in zijne ſchool en in zijne legerplaatzen ten vermake of ten krijge aangelegd, had opgedaan? In welk land vindt men een' ſtaf; welke meer verlicht is ten aanzien van alle de deelen der krijgskunst, en een groter aantal van officieren bekwaam om elk hunnen rang naar behoren te bekleden? Waar ziet men meerder middelen, om bevelhebbers en onderhorigen nader met elkander te verbinden, waar heeft de ſoldaat meer hebbelijkheid van dienst? Eindelijk in welk land ontdekt men een vuuriger en dieper gevoel voor den roem van het leger! Ieder bijzonder lid van het zelve ſchijnt zijn vaderland daarin te zien, beſchouwt deszelfs eer als de zijne, eigent 'er zich zelven alle de omſtandigheden van toe, en is aan het zelve met hart en ziel gehegt. Edele en verhevene verkleefdheid, die langen tijd van het Pruisſiſche leger een brandpunt van vaderlandsliefde zal maken, terwijl het zelve door zijne krachten te verdubbelen, des noods aan 't vaderland de middelen zoude verſchaffen om de grootſte dingen ten uitvoer te brengen. Door dezen voortreflijken geest bezield, is het zelve bewaard gebleven voor de gevaren, die uit eene lange werkeloosheid ſpruiten. Pruisſen had zedert 1763. genen wezenlijken oorlog gehad, en men heeft gezien hoe zijn leger zich in den krijg tegen Frankrijk heeft gehouden. Eene tijdsruimte van dertig

ja-

jaren had noch de veerkracht van den ſoldaat verſlapt, noch deszelfs moed verzwakt, noch het onderwijs doen verwaarlozen. De ſtaatkunde hebbe voor een' poos de ontwikkeling dezer ſtrijdhaftige hoedanigheden mogen hinderen: de Franſchen hebben daarom niettemin in meer dan tien gevegten derzelver uitwerkzels ondervonden: offchoon de armen van dit leger weder op nieuw werkeloos zijn, zullen die egter daarom niet verſlappen; deszelfs rust zal nooit de rust der ledigheid worden, en de Pruisſiſche Hercules rust gelijk een twede Alcides, op zijnen knods geleund, en glimplagchende bij het gevoel van zijne ſterkte. Laat ons aan Pruisſen geluk wenſchen van door een' goeden geest te zijn beſtierd geworden, zo dat het aan het verlangen om ook eene Zeemagt te hebben heeft kunnen wederſtaan. Daar het van bijkans alle de Zuidelijke kusten der Oostzee, en van eene der ſchoonſte havens der wereld te Dantzig, met eenen zeer aanzienlijken handel van uit- en invoer meester is, hadmen met reden kunnen onderſtellen, dat het aan de begeerte zoude hebben toegegeven om de vlaggen, welken over de Oost-zee de heerſchappij voeren, en over den Océan waaien, met nog eene te vermeerderen. Dit zou niet vreemder geweest zijn, dan eene Zeemagt te Venetie, en in zo vele andere plaatzen. De kusten van Pruisſen zouden aan hetzelve de matrozen, de bosſchen het ſcheeps-timmerhout, en zijne grond al het overige verſchaft hebben: hetzelve was dus in overvloed voorzien

van de voorwerpen van eerſte noodzaaklijkheid. Maar Pruiſen heeft aan dit lokaas kunnen weerſtaan: het heeft gevoeld, dat dit niets anders zoude zijn dan zijne magt te verdeelen, en te verzwakken, en zijne landmagt aan zijne zeemagt ondergeſchikt te maken, zo als dit bij Frankrijk en Spanje plaats heeft, wier legers te land door de Engelſche oorlogsvloten ter zee geſlagen worden, en welken allen arbeid vrugteloos maken, door de vloten op alle Zeeën te vernielen. Pruiſen heeft te regt berekend, dat het zich nergens moest vertonen, dan daar waar het dit met overwigt doen konde, en alleen uit hoofde van grote belangen: dat het niet zeer verſtandig zoude gehandeld zijn van ter zee eene zwakke zijde bloot te geven, terwijl men te lande overal ſterken kon aan den dag leggen; dat zijne gehele magt op het vaste land te huis hoorde: dat door den voorraad van penningen, welken eene belagchelijke Zeemagt zoude verſlinden, aan zijn leger te beſteden, hetzelve de gedugſte houding en vastheid zoude verkrijgen, en dat zijne Battaillons dan zijne ſchepen zouden beſchermen. — Onfeilbare berekening, die door het middel van magt te verplaatzen hetzelve meer regtſtreeks aan het bedoelde oogmerk doet beantwoorden, en welke met voordeel en veiligheid de eigenſchappen van de eene hoofdſtoffe op de andere overbrengt. Oostenrijk wil eene Zeemagt te Venetie hebben, men weet waarlijk niet om welke reden, men kan veilig aan hetzelve voorſpellen,

dat

dat die nooit goed zal zijn, en ettelijke battaillons te meer zouden met meerder vrugt zijnen koophandel beſchermen, dan eene Zee-magt even klein als de Zee, die dezelve inſluit.

Pruiſſen heeft gelijk alle de ſtaten een bondgenootſchaplijk ſtelzel, 't welk ook uit dezelfde oorzaken voortvloeit, naamlijk uit zijne gebruiken en uit de natuur, welke laatſte, zo als dit altijd gebeurt, de vijanden in zijne nabijheid, en de vrienden op eenen verren afſtand geplaatst heeft.

Pruiſſen is de natuurlijke bondgenoot van Frankrijk, van Spanje, van Turkije en van Denemarken; want het heeft niets te doen met die mogendheden, die meer in de nabijheid van zijne mededingers geplaatst, daardoor van zelven zijne bondgenoten worden, en tegenwigten, welken Pruiſſens belang vordert te handhaven. Al het gewigt waarmede zij op deze zijne mededingers drukken ſlaat ten zijnen voordele over. Dit is de eerſte graad van het bondgenootſchaplijke ſtelzel eigenlijk gezegd. De tweede graad heeft plaats ten opzichte van die mogendheden, wier vriendſchap men ook belang heeft te zoeken en te ontzien; maar bij welken eenige punten van aanraking plaats hebben, of met wien men in eenig gemeen belang te deelen heeft. Zodanig is Zweden ten aanzien van Pruiſſen, Denemarken ten aanzien van Zweden, Oostenrijk ten aanzien van Piemont. Alle deze ſtaten hebben zeer grote betrekkingen onderling tot elkander, maar die niet beletten, dat zij zich nu en dan niet eens

wrijven door te nabij aan elkander te komen, volgens de graden van hunnen juisten ſtand, het welk den bondgenootſchaplijken band wel niet breekt, maar denzelven egter verzwakt, en dien mindere ſterkte overlaat, dan in het eerſte geval.

De derde graad is die van een bondgenootſchap met ondergeſchiktheid, een zeer zeldzaam geval in Europa, maar het welk zo wel ten aanzien van Pruiſſen als ten aanzien van Oostenrijk beſtaat. Alle de ſtaten van Neder Duitschland zijn immers ten opzichte van Pruiſſen in eene gedwongene afhanglijkheid, welke hun meer het aanzien geeft van grote leenmannen, dan van bondgenoten, en welke zonder de regten van opperheerſchappij te verkorten, derzelver uietoeffening egter zeer bepaalt, zo als zulks op dit oogenblik plaats heeft, daar de ſtenden van Neder Duitschland hunne verpligting als leden van het Duitſche Rijk, met den besten wil der wereld niet zouden kunnen naarkomen, zonder de vrije toelating van Pruiſſen. Langs welken anderen weg toch zouden hunne troepen zich ter plaatze hunner beſtemming kunnen begeven, dan dwars door de linie van demarcatie. Dit is ook waarſchijnlijk de reden, welke het Pommerſche contingent, het gene te Regensburg zo edelmoediglijk beloofd is, terug houdt.

Oostenrijk is in de zelfde geſteldheid ten aanzien van Opper Duitschland; indien hetzelve het toneel des oorlogs van het zuiden naar het noorden overbragt, en eene demarcatielinie op den zelfden voet

als

als Pruisſen vormde, zoude Oostenrijk den weg ſluiten voor alle de contingenten van het zuiden, gelijk Pruisſen denzelven affnijdt voor die van het noorden . . . . . De gelijkheid is volkomen de zelfde.

'Er is egter in deze ſoort van bondgenootſchaplijk ſtelzel een groot onderſcheid, maar van eene andere natuur ten voordele van Pruisſen. Al de wereld weet, dat Duitschland met betrekking tot den Godsdienst, in twee partijen verdeeld is, naamlijk van de Protestanten, en van de Rooms-Catholijken. Het was egter niet de Godsdienst alleen, die deze verdeeling heeft te wege gebragt. De ſtaatkunde bleef niet in gebreke om 'er zich in te mengen, en om dezelve tot een middel te bezigen ter vestiging van een ſtelzel van evenwigt in Duitschland, 't welke het model en de ſpil geworden is, waarop dat van Europa draait. Het bewijs, dat de ſtaatkunde in deze ſcheuring is tusſchen beide gekomen, blijkt klaar genoeg uit den bijſtand, welken Frankrijk aan de Protestanten verleende, terwijl het den zulken, die onder zijn gebied gevonden wierden, verpletterde: uit deszelfs verbonden met Zweden onder Gustaaf Adolf, en daarna, zo dat men Frankrijk het Protestantendom uit zijnen eigen' boezem zag uitroeien, terwijl het alle moeite aanwendde om hetzelve in Duitschland ſtaande te houden, een zonderling gedrag, 't welke niet anders kan uitgelegd worden, dan door het onderſcheid het gene men toen reeds tusſchen de Staats

en Godsdienstige belangen, tusschen het rijk van het Catholijk Geloof, en dat van Duitschland begon te maken. Na dat Zweden door verschillende oorzaken van het protectoraat over het Protestantsche eedgenootschap vervallen was, viel deze rol aan Pruisfen ten dele, oneindig beter dan Zweden geplaatst om dezelve uit te voeren, terwijl Frankrijk en de Protestanten het zeer natuurlijk met elkander eens waren om dit oppergebied te erkennen, zo als zij dit ten aanzien van Zweden insgelijks gedaan hadden. Dit oppergebied is zedert ook zonder tusschenpozing aan Pruisfen gebleven. Maar de heerschappij van Pruisfen over het Protestantsche eedgenootschap is volkomener, en aan minder geschil onderhevig, dan die van Oostenrijk over de Catholijke staten. Want Pruisfen regeert niet alleen over alle de protestantsche Vorsten zonder uitzondering, maar breidt zijnen invloed uit hoofde van overmagt, en van wederzijdsch belang ook uit over de catholijke Vorsten, die in zijne linie en zelfs over sommigen, welken in die van den Keizer zijn ingesloten. Zodanige zijn in Neder Duitschland de geestelijke Vorstendommen, bijna allen aan Pruisfen verknogt, en in Opper Duitschland grote catholijke Vorsten, zodanig als de Keurvorst van Beieren, wiens tegenwoordig gedrag het gevolg is van buitengewone omstandigheden. Darmstad, Baden, Wurtenberg, alle welke staten offschoon in de afdeelingslinie van den Keizer begrepen, zijn egter aan Pruisfen gehegt, dat zich der-

hal-

halven veel verder uitſtrekt dan de grenspaal zijner magt naar den uiterlijken ſchijn zoude doen geloven. Zijne aanwinsten in de Markgraafſchappen zullen die magt nog groter doen worden, en dezelve buiten de linie van den Main, welke anders het ſcheipunt met Oostenrijk ſcheen te moeten zijn, doen uitbreiden. Hierbij komt nog, dat 'er oneindig meerder eensgezindheid onder de Protestantſche dan wel onder de Roomscatholijke ſtaten heerscht, het gene den bondgenootſchaplijken band aan den eenen kant vrij vaster maakt dan aan den anderen. Men kan, hoe droevig deze waarheid ook zijn moge, niet af van te erkennen, dat Duitschland werklijk in twee ſouvereiniteiten verdeeld is, welken tegen elkander opwegen, en alle de anderen verſlinden, dat 'er, gelijk in het Romeinſche rijk, een Opper- en Nederrijk aanwezig is, terwijl men eenen anderen trek van gelijkenis zal kunnen ontdekken in het overwigt, het welk het Neder-rijk op het Opper-rijk verkrijgt. Dit wordt veroorzaakt door de eensgezindheid van deszelfs leden, en den tweedragt der anderen. Keren wij thans tot onze vorige ſtoffe weder.

Pruiſsen heeft uit zijnen aart een uitmuntend bondgenootſchaplijk ſtelzel in de ganſche uitgeſtrektheid van zijnen kring. De omwenteling, welke de onderlinge betrekkingen van alle ſtaten verward heeft, ontzegt aan het zelve 't gebruik daarvan voor het tegenwoordige: maar de grondſtoffen zijn 'er daarom niet te minder van aanwezig, en

wag-

wagten ſlegts om weder op hare plaats geſteld te worden.

Frankrijk en Spanje, Turkije en Denemarken zijn magtige bondgenoten op zich zelven, onafſcheidbaar door hunne ligging, waaruit voor hun de noodzaaklijkheid om zich met Pruiſen te verbinden geboren wordt, zonder dat het mogelijk zij, dat hunne belangen zich immer kruiſen, en derhalven zonder vrees voor oneenigheden. Door het gebeurde in de omwenteling zal Pruiſen waarſchijnlijk te rade worden van meer acht te ſlaan op het Hof van Sardinie, als zo digt in de nabijheid van het Milaneeſche, naar mate Oostenrijk in Italie veld wint.

Zweden, offchoon in den tweeden graad van het bondgenootſchaplijke ſtelzel ten aanzien van Pruiſen geplaatst, weegt egter op tegen eenen bondgenoot van den eerſten graad, omdat de Zweedſche bezittingen in Pommeren ſlegts een punt van onmerkbare aanraking zijn, alzo in omſtandigheden van groot gewigt, als bij eenen aanval van Rusland tegen eene van beide deze mogendheden, of bij grote gevaren van het Turkſche rijk van de zijde van Rusland, dit belang voor een dringender wijkt, en deze beide ſtaten aanſtonds vereenigt ...

De derde ſoort van het bondgenootſchaplijke ſtelzel, zedert lang ontworpen, is zedert het traktaat van Bazel ten voordele van Pruiſen tot rijpheid en vastheid gebragt. Geen der leden van dit verdrag heeft zich daarvan tot nu toe ontſlagen, on-

ondanks den lust en de magt om het ſtrafloos te kunnen doen. Saxen en Hannover zijn of te zamen, of ieder op zich zelf magtig genoeg om flegts alleen met hunne perſoonlijke neigingen, die ten aanzien van den tegenwoordigen twist genoeg bekend zijn, raad te plegen, en des niettegenſtaande blijven zij onder de bannieren van Pruiſen, in weêrwil hunner bekende gevoelens, aan welken zij belet worden den vrijen teugel te vieren door de kracht van deze noodzaaklijke alliantie. Het is in de daad zonderling genoeg den keurvorst van Hannover op den throon van Engeland overal vijanden tegen de omwenteling te zien opzoeken, en dien zelfden vorst op den throon van Hannover zijne eige ſoldaten te zien terug houden. Dresden is het vereeniginspunt geweest voor de ſchikkingen der nieuwe coalitie. De verhevene deugden, en het verlicht verſtand van den aldaar regeerenden vorst laten niet toe, om eenige den minſten twijffel omtrent de gevoelens, welken hij der omwenteling toedraagt, te koesteren. Men kan dezelven beoordeelen uit de taal, die zijne gezanten te Radſtad gevoerd hebben, alwaar zij aan het hoofd van eene oppositiepartij, welke door hunnen moed werd aangevuurd, de eer van het Duitſche rijk hebben opgehouden. Maar in de raadsvergaderingen van den Keurvorst maakt de vijand van Frankrijk plaats voor den bondgenoot van Pruiſen, en de vorst, zijne perſoonlijke neigingen in zijnen eigen boezem verbergende, volgt met Pruiſen eene ſtrekking,

die

die denzelven tegenwerkt, en ſchijnt gezind te zijn, om niet anders dan met laatstgemelde van gedrag te zullen veranderen.

Wij hebben met voordacht in dit tafereel van het bondgenootſchaplijke ſtelzel van Pruiſen geen woord van Holland gerept. 'Er was meer vriendſchap tusſchen de beide heerſchende familien dan wel tusſchen de beide ſtaten, meer bloedverwandſchap dan ſtaatkundige betrekkingen. Te magtig en tevens te zwak, te verre afgelegen, en tevens te zeer in de nabijheid van Pruiſen, kon het niet anders, of Holland zo als het te voren was, moest een zeer onbeduidend bondgenoot zijn, en waarvan het niets dan overlast te wagten had. De middelen van wederzijdſchen bijſtand waren geheel verſchillende: hunne vrienden en vijanden waren hun van weerskanten volſtrektlijk vreemd. Holland had zich van zelfs tot een' ſtaat gebragt, welke met de eenvouwdigſte benaming konde uitgedrukt worden. Men kon het eene grote geldbank noemen, of eene handelplaats, openſtaande voor de gehele wereld. Welk voordeel nu kon zulk-een onëvenredig bondgenootſchap aan Pruiſen aanbrengen; deszelfs grote oorlogen tegen Rusland en Oostenrijk gerigt zijnde, zouden het hulptroepen zijn, waarmede zijn bondgenoot het te hulp zoude moeten komen, maar Holland bezit 'er geenen. Te vergeefs zoude men tot het geven van ſubſidien zich bij het zelve vervoegen, Holland als geldbank beſchouwt is rijk, zeer rijk: maar als ſtaat heeft het zelve vele ſchulden, en is

arm:

arm: zijne handelplaatzen zijn vol van goud, maar zijne publieke kasſen zijn ledig, en honderd bijzondere perſoonen hebben meer krediet, dan de ſtaat zelve. Zijne regeeringsvorm is een wanſtaltig mengzel van aristocratiſche Volks-regeering, alwaar de tegenſtrijdige werking van verſchillende partijen niet toelaat een vast ontwerp te beramen, en derhalven het aangaan van een beſtendig bondgenootſchap verhindert. De Prins, de ſtaten Generaal, en de onderſcheidene regeeringen hadden ieder een bijzonder belang. De Prins was de bondgenoot van Engeland, de Staten en het volk waren het van Frankrijk, zo als dit bleek in 1781 en 1787. Pruisſen was op dit tijdſtip genoodzaakt den vrede te herſtellen, welke egter niet lang duuren kon, en ook niet langer geduurd heeft, dan tot het oogenblik, dat de wargeesten de beroerten weder hebben kunnen beginnen, en dit land aan de vreemden hebben kunnen overgeven. Holland kon dus onder welke betrekking ook geen deel uitmaken van het Pruisſiſche bondgenootſchaplijke ſtelzel, en dit is de reden, waarom wij van het zelve geene melding gemaakt hebben.

Laat ons het tafereel van Pruisſen met aanmerkingen over den geest van deszelfs inwoners voltooien: na het ligchaam te hebben beſchreven, laat ons ook den geest, die hetzelve bezielt en daaraan de grootſte waarde geeft, afſchilderen.

Pruisſen is een dier landen, alwaar de meeſte nationale geest heerscht, alwaar de ingezetenen het mees-

meeste aan den ſtaat verknogt zijn, en het diepſte gevoel hebben der pligten aan denzelven verſchuldigd. Pruiſſen wordt gehouden voor den grond van Duitschland, alwaar het verſtand in de eigenlijke betekenis, dat is, de ſom van verſtandelijke vermogens, in de grootſte hoeveelheid gevonden wordt, De Hemel behoede ons, dat wij vergelijkingen zouden willen maken tusſchen wien hij ook zijn moge, veel minder dat wij over volken, of gedeelten van volken allen even achtingswaardig vonnis zouden willen vellen. Wij doen niets dan eene algemeen aangenomene meening herhalen. Men heeft in Pruiſſen omtrent het getal en de keuze van middelen van onderwijs, welken het ontwikkelen der geestvermogens zo ſterk bevorderen, zeer gezonde begrippen. De publieke en openbare ſcholen zijn 'er talrijk en hebben groten toeloop, het onderwijs is 'er in ſommige takken uitmuntend, de naarijver heerscht 'er in alle de rangen, en het kan niet misſen, of planten met zo veel zorg gekweekt, moeten zeer goede vrugten voortbrengen.

In Pruiſſen vestigt men zijne denkbeelden in het algemeen op drie voorwerpen: op de krijgs- ſtaats- en inwendige huishoudings-kunde. Ieder Pruis ſchijnt geboren te worden met het militaire inſtinkt, zo als de Engelsman met dat van ſcheepsvaart, en koophandel. 'Er zijn eenige bijzondere ſoorten van eigenſchappen aan ieder natie eigen, die haar van alle de anderen onderſcheidt. De

Pruis

Pruis bemint over het algemeen den oorlog, verſtaat de kunst om dien wel te voeren, en draagt kenmerken van de uitmuntende Pruisſiſche ſchool, het werk van den groten Frederik, die geduurende eene lange en glans-rijke regeering de gehele natie voor de wapenen vormde, dezelve tot het middenpunt van Europiſche krijgskunde maakte, en alzo het gebouw door eenigen zijner voorouders ontworpen, voltooide. Daar Pruisſen geduurende eene lange reeks van jaren geene andere ſteunzels of bolwerken dan zijn leger had, moesten alle zijne pogingen daarop uitlopen, en daar dezelven met groten roem bekroond wierden, is de gehele natie met eenen militairen geest, welke door uitmuntende lesſen en luisterijke voorbeelden geſchraagd werd, als bezwangerd geworden. Men heeft niets meer nodig te weten, om over de ſtrekking van den nationalen geest uitſpraak te kunnen doen. Op dezelfde wijs maakt belang en roemzugt ieder Engelschman tot een matroos. Dezen zijn de gunstelingen van Neptunus, de Pruisſen de gunstelingen van Mars.

De ſtaatkundige beſpiegelingen zijn het tweede voorwerp der algemene oplettendheid in Pruisſen. Men bemint 'er, en men kent 'er in den grond dezen tak van menschlijke wetenſchap. De kennis der ſtaatkundige betrekkingen is 'er zeer in den ſmaak, en het is zeldzaam eenen Pruis aan te treffen, bij wien men geene juiste en uitgebreide begrippen omtrent de algemeene belangen van Euro-

pa, en die van zijn land in het bijzonder vinden kan. Dit zelfde heeft ook plaats opzichtelijk de inwendige huishouding van den ſtaat. Men grijpt 'er zorgvuldig alle uitvindingen aan, die daar te lande van dienst kunnen zijn, en men gebruikt de middelen van ſpaarzaamheid zo voor het publiek, als voor bijzondere perſonen. Deze zorg houdt niet alleen de Regeering, maar ook andere burgers van allen rang bezig. Het is ook in Pruiſen, dat laatſtelijk de ontdekking, welke dreigt alle de betrekkingen van Europa met zijne volksplantingen te zullen veranderen, gedaan is, en de Beetwortel van den Hoogleeraar Achard trekt de algemene aandacht in Pruiſen niet minder tot zich, dan een gedeelte der gevegten, welken den Rhijn met bloed overſtroomen.

Door alle deze verſchillende bijzonderheden tot een punt te brengen, zullen wij bevinden, dat Pruiſen eene mogendheid is van den eerſten rang, in de volle kracht zijner jeugd, dat het zelve eenen uitgeſtrekten vrugtbaren en wel bepaalden grond, en tevens eene talrijke en vrugtbare bevolking bevat, dat het beſchikt over eenen groten rijkdom, welke eene ſtrekking heeft om onophoudelijk toe te nemen, dat het door een gedugt leger beſchermd, en door magtige en vaste alliantien verſterkt is, en eindelijk dat in het zelve een vaderlandslievende geest heerscht, in ſtaat, zo als dit reeds is gebleken om het gene aan deze goederen ontbreekt 'er bij te voegen, maar die thans

ſtrekt

ſtrekt om die weldaden nog meer te ontwikkelen, vermits de ſtaat het geluk heeft dezelven in rust en vrede te kunnen genieten. Met zo vele voordeelen kan men ligtlijk eenen hogen trap van grootheid aan het zelve voorſpellen, vooral wanneer die belangen door eene bekwame regeering beſtierd worden, onder het oog van een' vorst die een' vriend is van recht en orde, die op den troon van Pruiſen de hoedanigheden, welken denzelven in eene reeks van tijd verſierden te zamen voegt, en die na zijne doorlugtige voorouders ten voorbeelde genomen te hebben, op zijne beurt tot een model voor de nakomelingſchap zal verſtrekken. . .

Gedrag van Pruiſen geduurende de omwenteling en den oorlog.

De vraag, welke wij gaan onderzoeken, is zo teder, en is zo naauw met verſchillende belangen en driften van menſchen verbonden, dat wij ter onzer hulpe eene volgreeks van bekende daadzaken zullen inroepen, op dat wij, door die alleen te laten ſpreken, ons oordeel naar derzelver onfeilbare uitſpraak mogen kunnen vellen.

De meeste menſchen beoordeelen de ſtaten gelijk zij hunne gelijken beoordeelen, op zich zelven alleen; en zorder eenigzins op de omſtandigheden acht te geven, of zich het verledene te herinneren,

Aldus mogen vadzigheid en driften te werk gaan, maar nimmer de reden.

Wanneer de omwenteling in Frankrijk begon, had Pruisfen naauwlijks een einde aan die van Holland gemaakt, waardoor het in gevaar was geweest de vriendfchap van Frankrijk te verliezen. In het westen waren Luik en Braband in groote gisting. In het noorden beftreden Zweden en Rusland zich met groter ongelijkheid van magt dan van geluk, en wel zodanig, dat men reden had om te duchten, dat het eene rijk eindelijk onder het andere zoude bezwijken. In het oosten, begon het woelzieke Polen de toorts van tweedragt te ontfteken, gelijk aan die, welke Frankrijk in vuur en vlam heeft gezet. In het zuiden worftelde Turkije met de adelaars van Oostenrijk en Rusland, gelijklijk tegen het zelve vereenigd. Wat konde, wat moest Pruisfen doen, wat heeft het gedaan, het gene het niet doen moest. Om daarover wel te oordeelen zullen wij in ons onderzoek met orde voortgaan, en het gebeurde in zekere tijdvakken verdeelen: de tijdvakken zijn drie in getal, naamlijk voor, geduurende, en na den oorlog.

1°. Kon Pruisfen met eenen enkelden flag een einde maken aan alle de twisten, welken wij zo even hebben opgeteld, door zich flegts met de omwenteling te bemoeien: want dit is het punt, waarop men komen wil. Hing dit van het zelve af? Was Europa toen reeds het gene het naderhand door een' zamenloop van rampen is geworden,

meer

meer verlicht omtrent zijne eigene omſtandigheden, terwijl zijne belangen tevens tot meerder eenvouwdigheid zijn gebragt, die thans allen van het al of niet beſtaan der omwenteling afhangen; dit toch is, zo men het wel begrijpt, thans alleen de grote zaak in Europa, welke nog moet worden beſlist. Neen waarlijk hier toe was Pruiſen niet in ſtaat, dan daar het in het onvermogen was om zo vele ingewikkelde zwarigheden in eens te vereffenen, moest het zich bezig houden met dezelven van tijd tot tijd te ontwarren, en trapswijze van de kleiner tot de groter overgaan, om met meerder gemak, tot die, welke alle de anderen zoude bekronen, tot het toppunt der piramide, naamlijk tot de Franſche omwenteling te komen. Zulk een ontwerp is ontegenzeglijk wijs en verſtandig, ook zouden de bedillers zelven het niet beter gemaakt hebben. Dit nu is juist het gedrag, het welke Pruiſen heeft gehouden.

Pruiſen met Engeland vereenigd begint met Denemarken van Zweden te ſcheiden; vervolgens dwingt het Oostenrijk om Turkije te laten varen, en verbreekt zijne offenſive alliantie met Ruſland. Het brengt daarop eene grote legermagt tegen deze mogendheid op de been, om de Turken van de al te harde wetten, welken deze hun wilde opleggen, te bevrijden, Door zijne bemiddeling worden de Nederlanden weder in het bezit van den Keizer geſteld, terwijl het voor derzelver onderwerping inſtaat. Zie daar het werk van 1789 en 1790.

Waaromtrent nog is aan te merken, dat Pruisſen in dit tijdsverloop tweemaal met de grootſte kosten en met de grootſte belangloosheid de wapenen heeft opgevat: want het had daarbij voor zich zelf geen het minste belang, maar dat van Turkije was 'er alleen in betrokken.

Pruisſen als toen door het einde der beroerten, met welker demping het zich tot 1791. had bezig gehouden, de handen vrij hebbende, begon zich dadelijk de zaken van Frankrijk aan te trekken, en bragt het verdrag van Pilnitz in de wereld, het welke zo zeker zijn werk is, als het zeker is, dat de uitlegging, welke aan het gebeurde in het einde van November 1791. is gegeven, het werk is van Oostenrijk. Men kan zo min aan het eene als aan het andere twijffelen. In 1792, bij de eerſte tijding der oorlogs-verklaring, wordt een Pruisſisch leger tegen Frankrijk aangevoerd, en het is de koning in perſoon, die aan het hoofd van zijne familie, en van zijn leger aan den ongelukkigen *Lodewijk de XVI.* de behulpzame hand, maar helaas te vergeefs komt aanbieden.

In zijn ganſche gedrag in Frankrijk bleef hij zich zelven volkomen gelijk, het zelve was geheel voor Frankrijks welzijn bereekend. Zijne verklaringen, de wezenlijke belangen van Frankrijk ten grondſlag hebbende, ſpreken van niets anders dan van het koningſchap te herſtellen, en deszelfs grondgebied ongeſchonden te bewaren. Alle zijne daden in Frankrijk ſtemmen daar mede overeen: overal waar hij komt wordt de vorige orde van het koninglijk

be-

beſtuur herſteld, en de Pruiſen zijn indedaad de eenigſte vreemden, welken in Frankrijk zijn doorgedrongen in naam van den koning, en de eenigſten, welken zich ernstig bezig gehouden hebben met eene tegenomwenteling te bewerken. Men weet door welken invloed het erkennen van het Regentſchap in den perſoon van *Lodewijk de XVIII.* te Verdun verhinderd wierd. Zie daar zeker een eerst tijdvak boven allen ſchijn of ſchaduwe van agterdocht verheven: en wanneer men daar nog bijvoegt, dat de koning van Pruiſen reeds ſedert de maand van Augustus 1789. aan *Lodewijk de XVI.* het aanbod heeft gedaan om over een leger van negentig duizend man zijner troepen te kunnen beſchikken, onder geene andere voorwaarde, dan van de oude wederzijdſche betrekkingen tusſchen de beide ſtaten te herſtellen, aanbod, welk door den invloed van eene destijds heerſchende partij wierd van de hand gewezen; wanneer men zich de tedere deelneming van dezen uitmuntenden Vorst in de lotgevallen van *Lodewijk de XVI.* en van zijne familie herinnert, de weldaden, waar mede hij deszelfs getrouwſte dienaren overlaadde, en de bittere droefheid, waar mede de tijding van deszelfs dood zijn hart vervulde, zal de nagedachtenis van een' Vorst, die het zo wel met Frankrijk en deszelfs koning meende, niets anders dan ſtoffe van dankerkentenis, en leedwezen opleveren.

Men kent alle de gewaagde gisſingen, welken men zich nopens den terugtogt uit Champagne heeft

veroorlooft. De meeste menſchen zijn niet te vrede, ten zij zij in het gene hen omringt iets hatelijks of wonderbaarlijks menen te vinden. Zij kunnen niet van zich verkrijgen, om buitengewone gebeurtenisſen uit gewone oorzaken, of gewone gebeurtenisſen uit buitengewone oorzaken uitteleggen: het gene egter zeer dikwijls het geval is. Deze aftogt is het gevolg geweest van eene eerſte proeve, welke men, misleid door valſche berigten, en door verzekeringen te dikwijls herhaald om dezelven niet te geloven, met Frankrijk heeft willen nemen, en die mislukt is om dat de aangewende middelen niet toereikende waren om de onderneming, welke door het gebeurde op den 10. Augustus geheel van natuur was veranderd, ten uitvoer te brengen, terwijl daarenboven het ongunstig jaargetij, en misſchien eenige beletzelen, welken men den Opper-Generaal in den weg gelegd had, als ook de oogſchijnlijke onnuttigheid van in Frankrijk eene armee ſtaande te houden, wier vleugels door het onvoltallige van de beloofde contingenten, ontbloot waren, en aan welke alle toevoer door den vijand was afgeſneden, hebben medegewerkt om deze onderneming vrugtloos te maken. Trouwens daar de Franſchen eens meester van Ments waren, en de Nederlanden ſlegt bezet wierden gehouden, ſtond de Pruisſiſche armee door geene vestingen gedekt in het midden van Frankrijk: zij kon ook in dit reeds ver gevorderd jaargetij niet meer aan het oogmerk harer beſtemming beantwoorden. Zij

was

was dus tot den aftogt genoodzaakt, welke, wel is waar, het gevolg was van eene onderneming te ligtlijk begonnen, maar dit was ook alles wat men daar van zeggen kon, en wanneer men in aanmerking neemt welke voorname perſonen, welke gijzelaars in deze armee gevonden wierden, zal alle tegenwerping, al was het alleen uit dien hoofde, van zelfs vervallen; deze aftogt geeft geen meer reden om de goede oogmerken van Pruiſen te verdenken, dan de aftogt der Engelſchen uit Holland dezelven zoude doen verdagt houden van niet met ernst hunne pogingen ter bevrijding van dit land te hebben aangewend. Het eene zo wel als het andere zoude de grootſte dwaasheid zijn. De gelijkheid is in dezen volkomen de zelfde, zelfs tot in het ongunstige van het jaargetij, het welke beide partijen in beide tijdperken zo vreeslijk heeft gekweld.

Wij hebben de onderneming tegen Frankrijk tot het eerſte tijdvak moeten brengen, omdat dezelve bij de gebeurtenisſen van dien tijd behoort, en om dat dezelve door eene geheel nieuwe orde van zaken wierd gevolgd. Deze maakt uit het tweede tijdvak, welk wij nu zullen beſchouwen.

Tweede tijdvak. Men zal zich den inhoud der verklaring van Pilnitz en het oorlogs-manifest van den Hartog van Brunswijk nog kunnen herinneren. De zuiverſte beginzels van maatſchaplijke orde, en voor de belangen van Frankrijk het best bereekend wierden daar in gevonden: het was de zelfde taal,

welke thans de keizer van Rusland voerdt. Men kan zo min aan den eenen als den anderen de hulde der eerbiedigſte dankerkentenis weigeren. In de verklaring te Frankfort gegeven wierd de verzekering eener volkomene belangloosheid ten opzichte van Frankrijk hernieuwd, het gene alle verdere ophelderingen omtrent het oogmerk en de natuur van den oorlog onnodig maakte. De oorlog wierd dan onder deze voorwaarden begonnen, en Pruisſen kwam dezelven ſtiptelijk na, zo als bleek uit zijn gansch gedrag in Frankrijk gehouden.

Doch wanneer na den terugtogt uit Frankrijk de oorlog plotslijk van natuur veranderd was, wanneer de oorlog, welke in den aanvang eeniglijk begonnen was met oogmerk om eene tegenomwenteling te bewerken, in eenen gewonen oorlog van Mogendheid tegen Mogendheid wierd veranderd, bevond Pruisſen zich daardoor in de noodzaaklijkheid van eenen anderen glimp aan zijne wapenen te geven, en van zijne eerſte bedoeling, waaraan zijne bondgenoten reeds niet meer dachten, aftezien. Ter zelver tijd vermeerderden de woelingen in Polen, en Rusland maakte in dit land nieuwe vorderingen, welke omſtandigheid eene dubbelde oorzaak van ongerustheid voor Pruisſen baarde. Men moet ook niet vergeten, dat de oorlog tegen Frankrijk niet naar eens ieders ſmaak in Pruisſen was; dat ſtaatkundige belangen 'er het oogmerk om eene tegenomwenteling te bevorderen nog zeer tegenwerkten, zo als dit altijd plaats zal hebben, in een woord,

dat

dat de oorlog veelmeer op wil van den koning, dan van zijnen raad wierd gevoerd: dat, offchoon bij den eerften de troon en de koning voornaamlijk in aanmerking kwamen, de laatfte egter zijne aandacht bijzonder vestigde op Frankrijk als mogendheid, als bondgenoot en onaffcheidelijk van Pruisfen, beschouwd. De perfoonlijke neiging van den koning had alle tegenwerpingen doen verdwijnen, aan welken daar en tegen Oostenrijk door den oorlog geheel van natuur te doen veranderen, alle hunne vorige kracht had wedergegeven. Wat ook had men tegen hen intebrengen, die beweerden dat de oorlog door van voorwerp te veranderen geene bedoeling meer had, of wel zulk eene welke geheel ftrijdig was met die van Pruisfen: dat het een tegennatuurlijke oorlog was, welke Pruisfen ter verneedering van zijnen natuurlijken bondgenoot en ter verheffing van zijne vijanden deed dienen, en welke het huis van Brandenburg aan den zegewagen van zijnen mededinger boeide. Het verdrag van Antwerpen, de inhoud der oorlogsverklaring van het Duitfche Rijk aan Frankrijk ftelden dit buiten allen twijffel: men liet den oorlog om eene omwenteling te bewerken van alle zijden varen, zo dat Pruisfen denzelven niet alléén kunnende voeren, en de ganfche wereld of vrijwillig of door dwang niet kunnende overhalen om 'er weder deel in te nemen, het befluit nam, het eenigfte wat aan hetzelve onder de wapens blijvende nog overfchoot, naamlijk om zich tot het dekken van het Duitfche

Rijk

Rijk te bepalen, en het oogenblik af te wagten dat de bondgenoten tot bereiking van het eerſte doel, waarom de oorlog begonnen was, weder zouden willen medewerken. Derhalven bragt de Pruisſiſche armee het grootſte gedeelte van den veldtogt van 1793. door met Ments te belegeren en de nodige toebereidzelen ten dien einde te maken, als ook met het Duitſche Rijk zodanig te dekken, dat de Franſchen daaruit verdreven, en op alle de punten van de linie, welke dit leger bezet hield, belet wierden weder daarin te komen. De veldſlagen van Hornbach en Kaiſerslautern, de luisterrijke wijze, waarop de Hartog van Brunswijk den Marſchalk van Wurinſer van eenen gehelen ondergang bevrijdde, zijnde deze oude Oostenrijkſche Generaal door aan zeer wijze raadgevingen gehoor te geven behouden geworden, de herhaalde en met de daad bevestigde verklaringen namens Pruisſen ten aanzien van deszelfs verdeedigings-ſtelzel voor het Duitſche Rijk, deze ganſche zamenloop van omſtandigheden, en van daadzaken laat niet toe om eene andere uitlegging aan zijn gedrag te geven. Men heeft geen recht om de regeeringen anders als bijzondere perſoonen te beoordeelen, naar daadzaken en bewijzen, en 'er kunnen geene ſterker gevonden worden dan die, welken uit eene reeks van daadzaken, die niet te wederleggen zijn, voortvloeien. In 1794 verklaarde Pruisſen, terwijl het door Polen verontrust wierd, en eenen oorlog moede was, welke zo lang duurde, zulke groote

onkosten veroorzaakte, en waarbij het geen belang meer vond als geheel ſtrijdig met deszelfs eerſte doel gevoerd wordende, en waarvan het egter den last moest dragen, zijn genomen beſluit van het oorlogstoneel te willen verlaten met bijvoeging der redenen, welken het daartoe bewogen, en van den voet, waarop het zich in het vervolg dacht te gedragen. Deze aftogt veroorzaakte eene te grote gaping om uiet alle middelen op te ſporen, ten einde die weder te vullen, waaruit dan het ſubſidie-traktaat met de zee-mogendheden wierd geboren.

Men weet tot welke even beledigende als lompe vermoedens dit traktaat aanleiding heeft gegeven. De waarheid is, vooreerst dat de betaling, na uittelling van zeven en twintig millioenen livres, bijkans de helfte van de gehele waarde, is opgeſchort; ten tweeden, dat het traktaat den 18 April getekend zijnde aan het Pruisſiſche leger de bewaring van de hertogdommen van Tweebruggen tegens den 24 Maij overliet, en dat hetzelve reeds den 23 den Veldſlag van Kaizerslautern had gewonnen, en alzo door eene luisterrijke overwinning den dag, waarop het zich had moeten verzamelen, was voorgekomen. Hetzelve behield met kloeken moede zijnen ſtand geduurende den ganſchen zomer, en weêrhield den vijand in den zijnen; ofſchoon het gebeurde te Tripſtadt aan hetzelve min gunstig was, wierd dit egter ten vollen vergoed door den laatſten ſlag bij Lautern. Zelfs had dit ongeluk geen' den minsten invloed op den veldtogt,

togt, even min als op de weigering van in eenige andere ondernemingen deel te nemen, die niets meer tot den uitſlag van den oorlog deden, en die niets dan het onnodig ſtorten van menſchenbloed naar zich ſleepten; want de terugtogt der Oostenrijkers van tusſchen de Maas en den Rhijn noodzaakte de Pruisſen hetzelfde te doen van tusſchen den Rhijn en de Moezel; de beweging der beide legers moest gelijklijk geſchieden, vermits dat, welk in zijnen vorigen ſtand was gebleven, gevaar zoude gelopen hebben van in den rug te worden aangevallen; zij moesten dus beide te gelijk voorwaards trekken of beide agteruit gaan.

De Pruisſen agter den Rhijn getrokken zijnde hadden gelijk van zich ſlechts tot het ondersteunen van Ments te bepalen, en hunne hulp tot alle aanvallen op onbeduidende of op zich zelven alleen ſtaande punten te weigeren. Al wat men hun ten dezen opzichte konde voorſtellen was of onverſtand, of een valſtrik. Het is een der voornaamſte vereischten eener goede krijgs-kunst zich in het verdedigen of het aanvallen ſlegts tot punten van meerder aangelegenheid te bepalen, gelijk de voorkeur voor bloedige beuzelarijen een zekerst bewijs van onkunde in dat vak is.

Eindelijk kwam het verdrag van Bazel in de wereld, te gelijk de vrede, en het einde van alle vijandelijke medewerking tegen Frankrijk. Deze vrede was het gevolg van onderhandelingen reeds zedert langen tijd aangevangen, en van de pogingen

eener

eener ganſche partij, welke den oorlog afkeurde, dat is, van geheel Pruiſen, afkeerig van eenen oorlog, die in verafgelegene landen zonder doel immers geheel ſtrijdig met dat van Pruiſen, gevoerd wierd, en daardoor niet ophield een ongeluk voor hetzelve te zijn, vermits ieder zijner overwinningen niets anders uitwerkte dan zijnen bondgenoot te verzwakken, en hem zo veel te zekerder aan de genade van zijne vijanden over te geven.

De vrede dagtekent van den 5 April 1796. maar de behoefte van vrede dagtekent van veel vroeger tijd: dezelve dagtekent van het oogenblik af, dat de eerſte bedoeling, om welke de oorlog te Pilnitz en te Frankfort bepaald wierd, uit het oog wierd verloren: dezelve dagtekent van den opſtand in Polen af, waardoor Pruiſen zich in twee grote oorlogen, aan de beide uiterſte grenzen van zijn rijk, in Polen en in Duitschland, zag ingewikkeld: het moest tevens aan de Weichzel en aan den Rhijn, op onmeetelijke afſtanden ſtrijden: het bevond zich tuſſchen twee even gevaarlijke brandpunten ingeſloten: het toneel van den oorlog van Polen naderde voor een oogenblik bijkans even zo digt bij Berlin, als bij Warſchauw, en alhoewel de Generaal Suworow een zo ſpoedig als ſchriklijk einde van dien opſtand maakte, deed hij nogthans daardoor de ongerustheid van Pruiſen, en de noodzaaklijkheid om zich zelf te beveiligen, niet ophouden, want Polen, offchoon overwonnen, was egter nog niet onderworpen, en daar de bondge-

noten nog niets ten opzichte van deszelfs lot beflist hadden, kon Pruisfen voor geen oogenblik zijne aandacht van eene zaak, welke het van zo nabij raakte, aftrekken.

Pruisfen was, en is nog niet magtig genoeg om te gelijk twee grote oorlogen, en vooral op zulken groten afftand te kunnen voeren. In de noodzaaklijkheid van eene keus te doen, deed zijn belang het dat kiezen, het welke aan hetzelve het naaste, en derhalven het meest aangelegene was, zo als dit bij ieder een plaats zou hebben. Dit is de wet van de natuur . . . . . .

Derde tijdvak. De vrede van Bazel maakte wel een einde van den oorlog, maar niet van deszelfs gevaren: dezelve maakte wel een einde van den werkelijken ftaat van oorlog met Frankrijk, maar niet van den dreigenden en als in gewoonte veranderden ftaat van vijandfchap met de omwenteling, en met eene onftuimige en veranderlijke regeering. Van hier de demarcatie. Het is het midden tusfchen vrede en oorlog, een midden ftaat tusfchen die beiden, die gelijk alle middelbare ftelzels aan de gebreken zo wel van den eenen als van den anderen kant onderhevig is. Agter dit fchild beveiligd flaapt de eene helft van Duitschland gerustlijk, handelt vrijlijk, en verheugt zich over haar geluk, terwijl zij de ftrafoeffening over de andere helft aanfchouwt, en het oogenblik afwagt dat de ondergang van deze ook dien van haar zelve medeflepe. De demarcatie is eene foort van huishoude-

lij-

lijke ſchikking, ongetwijffeld voordelig, immers geduurende eenen tijd, voor dat gedeelte van Duitschland, welk 'er het genot van heeft, maar het is een zwak en bekrompen ſtaatkundig middel; zonder dat egter eenige reden van beſchuldiging tegen Pruiſen daaruit kan worden getrokken: want om het recht te hebben van deszelfs gedrag te laken, zoude men vooraf moeten weten, of het beter hadde kunnen handelen: of Pruiſen in de onmooglijkheid zijnde van geheel in vrede te leven met eene regeering, welke nooit met zich zelve of met anderen in vrede is, en tevens de onmooglijkheid ziende om met vereende krachten den oorlog te voeren met mogendheden, op wien niets vermogen kan om van denzelven eene gemene zaak te maken, niet genoodzaakt zij geweest eene verkeerde houding aan te nemen, waarvan hetzelve alle de zwarigheden inziet, zonder die te kunnen vermijden, zodat het niets goeds kunnende verrigten, zich genooddrongen heeft gezien om ſlegts het kwade te verhinderen, en welk een kwaad! het grootſte en het onnuttigſte van allen, de verwoesting van Neder Duitschland voor eenige contingenten bij het leger van het Duitſche rijk, en de verſpilling van zijne rijkdommen ten voordele van Frankrijk, voor het terug houden van eenige romermaanden te Regensburg. Want het is in de daad niet anders. . . Verre van ons alle die gerugten, alle die vernederende vermoedens, waarmede men getracht heeft Pruiſen te bezwalken, als

of hetzelve met Frankrijk in verſtandhouding wa re, heimelijke hulp aan hetzelve toevoegde, en wenschte, dat deszelfs ondernemingen mogten gelukken. De ſtaten zo wel als derzelver bijzondere leden, eens in een' ſtaat van vijandſchap met elkander geplaatst zijnde, laten niet af, zich wederzijds met beledigende aantijgingen te overladen; maar alle deze gerugten door de haat voortgebragt, door den geest van partijſchap aangekweekt, in een land, waar die geest zeer luid en werkzaam is, alle deze ongegronde verwijten zijn, gelijk duizend anderen van alle bewijs ontbloot gebleven, en zullen het altoos blijven, ſlegts walgelijk en ellendig voedſel van den nijd, en dien alleen waardig.

Om het gedrag van Pruiſen wel te beoordeelen behoorde men de voorſtellen, welken het gedaan of aangenomen heeft, te kennen, als ook wat hetzelve van de geneigdheid zijner voornaamſte buuren, en van de zekerheid der nieuwe verbindtenisſen, kortom wat het van den heerſchenden geest, welken het in alle omſtandigheden heeft ontmoet, geweten hebbe, want men moet niet ſlegts met de ſterkte der ſtaten, maar ook met de voornemens van hun, die dezelven beſtieren, raadplegen.

Pruiſen zal nooit het beginſel om Frankrijk ongeſchonden te bewaren, uit het oog verliezen, en hierin heeft het gelijk: offchoon het de buitenſporigheden van deszelfs beſtuur betreurt, zal het egter nimmer dit beginſel laten varen. Het doel om Pruiſen in maatregelen, welken dien on-

ge-

geſchonden ſtaat zouden kunnen kwetzen, te willen doen delen, zoude te klaarblijklijk ſtrijdig met deszelfs eigene belangen zijn, om dit ooit te kunnen bereiken; men kan geen rijk, het welke omtrent zijne wezenlijke belangen verlicht is, vooral niet tweemalen begochelen. Indien Pruisſen reden heeft gehad om te erkennen, dat de aanvallen tegen het gemenebest niet anders dan het masker waren, waaragter men een' wezenlijken aanval tegen Frankrijk zelf en een voornemen van overweldiging, of vergroting op andere punten zogt te verbergen, hoe kan men hetzelve dan ten kwaden duiden, na het gene het in de eerſte coalitie heeft ondervonden, van ter bereiking van dergelijke oogmerken niet te willen medewerken, en hoe kan men hopen, dat hetzelve 'er op nieuw weder deel in zal nemen? Pruisſen heeft zekerlijk geene de minste agterdocht op Rusland:

De hemel is niet zuiverder, dan de bodem van zijn hart;

maar kan men even veel vertrouwen op de ganſche wereld ſtellen, vooral wanneer men ziet dat eene der verbondene partijen zich in alle de duisterheden der ſtaatkunde verhult, het geheim harer voornemens in zich zelve beſluit, aan alle hare begeerlijkheden, tot alle de voorwerpen naar haren ſmaak den vrijen teugel viert, en het gene de meeste opmerking verdient, eenen alliantie-oorlog voert zonder een deel der coalitie uit te maken, en zich aldus te gelijk binnen en buiten de linie houdt,

welke tegen Frankrijk ſtrijd voert. Zulk een gedrag geeft te veel ſtoffe tot vermoedens en verdenkingen om zeer aantreklijk te zijn voor wien hij zijn moge, en het gene in het binnenſte der zogenaamde coalitie voorvalt, de verklaringen en ophelderingen, welken tusſchen de bondgenoten geduuriglijk plaats hebben, hunne altijd dreigende uiteenſcheiding, zijn niet zeer geſchikt om hen weder aan hunne kluisters te boeien, die door eenen goeden geest beſtierd zijn geworden om er zich niet mede te belasten. Een boze engel, welke Europa vervolgt, heeft alle de wantrouwige woede, die men te voren alleen aan de liefde toeſchreef, in de ſtaatkundige wereld overgebragt, en men zoude de beſchrijving, welke Rochefoucauld van zekere minnaars geeft, op de hedendaagſche coalitien toepasſelijk kunnen maken.

Indien men wilde aanvoeren, dat Pruisſen voor herhaalde en plegtige aanzoeken doof is geweest, zoude men kunnen antwoorden, dat het juist de plegtigheid dier verzoeken is, welke dezelven geenen ingang heeft doen vinden: dat, daar dezelven van hoger hand kwamen, de afſtand derzelver gewigt vermeerderde op eene wijze misſchien ſchrikbarend voor het gene men perſoonlijke waardigheid en onafhanglijkheid meent te zijn: dat beſluiten onder zulke verhevene ingevingen genómen, wel het vookomen zouden kunnen hebben van niet volkomen vrijwillig te zijn: dat, offchoon Pruisſen zo verre gekomen is van alles te zien, en alles te

horen, hetzelve egter tevens ook zo verre is gevorderd, dat het nooit anders dan uit eigene verkiezing zonder eenig inmengzel van vreemden invloed, partij zal nemen: dat eindelijk de aart, de middelen, en het vooruitzicht van het onvermijdelijke einde van eenen nieuwen alliantie-oorlog de weigering van Pruisfen heeft veroorzaakt, vooruitzicht, welk maar al te ras bewaarheid is geworden, zo als dit ook in het geval van den ongelukkigen *Lodewijk de XVI.* plaats had, welken men insgelijks in zijnen tijd laakte van niet mede te willen inftemmen in den wensch om eenen oorlog te voeren, waarvan hij de genen, die in den zelven eene rol zouden fpelen, al te wel kende om voor deszelfs gevolgen niet te duchten, en 'er het einde niet van te voorzien.

Wat aanbelangt de geheime artikelen van het traktaat van Bazel, waarvan men zo veel gefproken heeft, zullen wij wagten om ons daarmede bezig te houden, tot dat dezelven publiek zullen zijn gemaakt, en vooral tot dat dezelven volkomen zullen zijn bevestigd geworden. Zal men aan Pruisfen verwijten van eenige ftukken lands, welken hetzelve welgelegen lagen, te hebben begeerd, van eenige oude rechten uit het opperleenftelzel, of uit de orde van erfenisopvolging voortfpruitende, zo verward in het Landrecht van Duitschland, weder te hebben levendig gemaakt; dit alles kan plaats hebben: dit alles is zekerlijk noch prijzenswaardig, noch wel berekend voor de tegenwoordige

tijdsomſtandigheden, welken voorwaar andere zorgen, en andere voorbeelden vereischten; maar dit alles is een onmerkbare ſtip, welk zich verliest in de oneindig groter gebeurtenisſen eener omwenteling, die alles met zich ſleept, en dit is ongelukkiglijk maar al te dikwijls het geval in een bondgenootſchap, waarvan eenige leden aan het euvel van elkander te willen verſlinden meestal zijn onderworpen, gelijk dit uit het openbaar worden van de bijzondere verdragen der Duitſche Vorsten (*) met Frankrijk is gebleken: een klaar bewijs voor een ieder, dat 'er geen dier Vorsten is, welke niet ten kosten van zijne buuren in onderhandeling zoude zijn getreden, en welke niet zoude hebben getracht zijne verliezen met die zijner bondgenoten weder goed te maken. Edel en hartroerend broederſchap zeer geſchikt om de onderlinge banden van vertrouwlijkheid en goede nabuurſchap naauwer toe te halen!

Zal men eindelijk zeggen, dat Pruisſen getoond heeft groter genegenheid aan Frankrijk dan aan anderen toe te dragen?... Zonderling verwijt in de ſtaatkunde omtrent eene voorkeur, die zich alleen tot

(*) In het bijzonder de verdragen van Wurtenberg en Baden. Dit laatſte vooral is eene der grote ſchandvlekken van de hedendaagſche diplomatie... Is Baden geen ſtaat magtig genoeg op zich zelven, dan dat hij daarenboven de ganſche wereld nog ten zijnen voordele behoeve uit te ſchudden!...

tot de aandoeningen van het hart bepaalt; maar welke zich in geene daad naar buiten vertonende, maar in tegendeel eene overwinning op eene neiging aan den dag leggende, eerder ſtoffe tot loftuiting dan tot berisping oplevert: immers indien Pruiſsen offchoon Frankrijk een goed hart toedragende, hetzelve egter niet is te hulp gekomen, verdient het bedankt, en niet gelaakt te worden... Overigens behoeft deze genegenheid van Pruiſsen voor Frankrijk eenige nadere opheldering.

De onderlinge vriendſchap der ſtaten, zo wel als der bijzondere leden van dezelven, kan op gevoel en reden zijn gegrond, en kan te gelijk uit het hoofd en uit het hart ontſpringen, en zij bereikt als dan den hoogſten trap van vastheid. Zodanig, nu ſchijnt ons de dubbelde bron te zijn, waaruit de vriendſchap tusſchen Frankrijk en Pruiſsen voortvloeit.

Pruiſsen is in eenen ſtaatkundigen zin de natuurlijke bondgenoot van Frankrijk: eerſte drijfveer om hetzelve toegenegen te zijn. Pruiſsen heeft met Frankrijk meerdere gelijkvormigheden en punten van aanraking dan met eenig ander land. Zedert langen tijd woont eene talrijke Franſche bevolking te midden van Pruiſsen, vermengt haar bloed met het zijne, en verrijkt dit land met de kunsten en de nijverheid, welken deze vreemdelingen uit hun vaderland medebragten. *Frederik*, deszelfs grootſte koning, had rondom hem de taal en de beminlijkſte eigenſchappen van het Franſche volk aan dit

land als eigen gemaakt. Al wat in Pruisſen niet geheel zuiver nationaal is komt veel nader met den landaart van Frankrijk dan met dien van eenig ander volk overeen. Zo min volkeren als derzelver bijzondere leden zijn in zeden en gewoonten zo geheel en al van elkander afgeſcheiden, zo onmededeelbaar en uitſluitende, dan dat zij niet in dezen of genen opzichte aan eenig ander volk zouden nabij komen. Uit deze verſchillende ſchakeeringen wordt de grote keten der volkeren gelijk die van derzelver bijzondere leden gevormd, welke het eene volk met het andere derwijze zamenhegt, dat dezelve niet bij iedere ſchakel kome te breken. Zodanig is het met Pruisſen ten aanzien van Frankrijk gelegen. Hetzelve is van dien aart, dat het groter overeenkomst van allerlei ſoort met Frankrijk heeft, derzelver wederzijdſche betrekkingen zijn onmiddelijker en meerder in getal, waaruit eene opregter en duurzamer vriendſchap geboren wordt. Deze dubbelde geneigdheid van Pruisſen als ſtaat, en als verzameling van deszelfs bijzondere leden beſchouwd, heeft gewislijk veel toegebragt om den afkeer der regeering van het voeren des oorlogs tegen Frankrijk te vergroten. Dezelve wierd door het overwigt van het algemene volks-gevoel belemmerd. Het is alleen de zaak van eene regeering, die zeer groten klem heeft, en dan nog ter naauwer nood om dit gevoel ten beste van het volk zelf tegen te gaan, en hetzelve tegen zijnen wil weder te regt te brengen. Hieromtrent moet

een

een ieder met zijne krachten, en de omſtandigheden, waarin hij is geplaatst, raad plegen. Eene regeering kan minder vertrouwen ſtellen op een werk, 't welke zij ziet dat bijkans door de ganſche wereld ongaarne verrigt wordt; wat ons aangaat, is het genoeg te bewijzen, dat 'er zulk eene algemene geestgeſteldheid werklijk beſtaat: het is onverſchillig wat de oorzaak daarvan zijn moge, zodra dezelve beſtaat, gevoelt de regeering derzelver uitwerking, en bevindt zich in de noodzaaklijkheid om die eenigzins bot te vieren. Men kan nu niet ontkennen, dat men in gansch Pruiſſen, en meer dan in eenig ander land, in het algemeen goedgunstig omtrent Frankrijk dacht: het bewind wierd dus daar meer dan elders in de keus van zijne maatregelen tegen hetzelve gehinderd. Het is niet, om dat de Pruiſſen eene omwenteling of eenen opſtand zouden goedkeuren: verre van daar: het is in tegendeel een dier volken, welk zijne regeering den hoogſten eerbied toedraagt en aan dezelve het beste gehoorzaamt: doch het is tevens ook een dier volkeren, wier ſmaak men het meeste raadpleegt, en men kan niet ontveinzen, dat hetzelve nooit voor den oorlog tegen Frankrijk is geweest, en het ook nog niet is.

Beſchuldigingen, welken men tegen Pruiſſen inbrengt, en welken men tegen hetzelve kan inbrengen.

De beſchuldigingen, welken tegen eenen ſtaat zo wel als tegen bijzondere perſonen kunnen worden ingebragt, zijn van tweederleij ſoort, algemene of bijzondere: algemene zijn zulken die op eene hebbelijke geſteldheid, op eene geduurige ſtrekking, op het gewone gebruik der vermogens uit onwankelbare en vaste grondbeginſels voortvloeiende, kunnen worden toegepast: bijzondere zijn zodanigen, welken tot eene zekere ſoort, of tot een bepaald geval kunnen gebragt worden. Dikwijls vereenigen zij zich beide onder de hand van de bedilzugt, zo als in het onderhevige geval, 't welke men tot drie hoofdzaken kan brengen, naamlijk het verwijt van heerschzugt, welk men gewoonlijk tegen Pruiſſen aanvoert, het veronagtzamen der belangen van het Duitſche Rijk, en het verlaten der coalitie. Dit zijn de grote grieven, waarop de beſtrijders van Pruiſſen altijd terug komen. Wij zullen hun bewijzen, dat 'er zo wel onbedachtzaamheid als dwaling in hunne verwijten plaats heeft.

Men moet omtrent het aanwezen der ſtaten twee tijdperken onderſcheiden, hunne groei en hunne vorming. Een ſtaat, welke door eenen zamenloop van omſtandigheden is geroepen tot het daarſtellen

ee-

eener voorname ſouvereiniteit, bevindt zich in het midden van andere kleiner ſtaten, die zijnen grond doorſnijden, en ſmaldeelen, zijne onderlinge gemeenſchap hinderen, en denzelven op duizenderleij wijzen in den weg zijn. Men vindt eenige ſtukken lands zodanig in die van anderen ingeſloten, dat dezelven niet wel dan aan hem, die die influit, kunnen toebehoren: de ligging van andere eigendommen is weder zodanig, dat zij daaruit alleen hunne waarde ontvangen, of verliezen: in dien ſtand kunnen zij niets anders dan oorzaak tot onaangenaamheid, twisten, en ontwerpen van vereeniging opleveren. Alle de ſtaten van Europa zijn op die wijze gevormd: zij komen allen, wie zij zijn mogen, daaruit voort. Hij, die zich thans verbeeldde, dat de grote rijks-klompen, of zuiver in hunnen oorſprong, of door eenen enkelen worp tot dien trap van uitgeſtrektheid en zamenhang welken zij thans hebben, waren ineengeſmolten, zoude zich zeer zonderlinge denkbeelden omtrent de geſchiedenis der wereld vormen. Alle de voorname ſtaten van Europa hebben geduurende eeuwen gewerkt, om tot hunnen tegenwoordigen toeſtand te geraken. Zij hebben duizenden van jaren beſteed, waartoe men thans ſlegts eenige weinige jaren nodig heeft, zie daar het gehele onderſcheid: het beginſel, waaruit men werkte, en het doel, het welke men bejaagde, zijn altoos dezelfden geweest. Engeland heeft niet altoos Ierland en Schotland bezeten. Hetzelve is door alliantien daarvan meester

ter geworden, nadat het deszelfs moed in den oorlog had vermoeid. Op dezelfde wijze zijn de voornaamſte provintien van Frankrijk aan de kroon ten deele gevallen. Bretagne, Franche Comté, Bourgondien, Rouſillon, de beide landen van Vlaanderen, Artois, Navarre, en in deze laatſte tijden Lotharingen hebben aan hetzelve eeuwen van traktaten of van veldſlagen gekost. Wat anders zijn die vermaarde namen, welken nog heden eenige leden van den Fránſchen adel verſieren, dan oude benamingen van ſouvereiniteiten, van tijd tot tijd door de geduurige aanwinsten van de kroon als verzwolgen, indien men zo zeggen mag. Spanje ſtreed zes honderd jaren tegen de Moren, die hunnen zetel in het midden van zijn rijk gevestigd hadden, en bekwam geene vaste beſtendigheid, dan nadat het de kronen van Castilie en van Arragon had zaam gevoegd. Oostenrijk is op de zelfde wijze in het bezit van zijne ſchoonſte provintien gekomen, en de aanwinsten der andere mogendheden hebben den zelfden oorſprong, het oorlogsgeluk en de bekwaamheid in het kabinet. Zelfs de liefde niet uitgezonderd heeft in deze ſchikkingen de hand gehad. Rusland heeft, wel is waar, binnen korten tijd eene onmetelijke oppervlakte ingenomen, doch die wierd als door de natuur aan hetzelve toegedeeld. Het zelfde heeft ten aanzien van Pruiſſen plaats, welk rijk reuzeſtappen heeft gedaan, maar die het tevens aan het eindpaal van zijnen loop, welk het niet kan overſchrijden, hebben gebragt.

'Er kan geene heerschzugt gelegen zijn in de begeerte om dit punt te bereiken, maar wel daarin, om hetzelve te boven te gaan. Zie daar den toetsteen, het echte middel om de heerschzugt te beproeven, en het eenigste, waarnaar men zijn oordeel zal kunnen vellen. Indien een staat tot dien trap van vastheid is gekomen, dat het alle de voorwerpen, welken denzelven van rechtswegen schenen toetekomen, heeft verkregen, en in het vredige bezit daarvan is, zonder dat hij daardoor de veiligheid van anderen te kort doe, of hun welzijn verhindere, indien zulk een staat desniettegenstaande dit punt tragt te overschrijden, dan moogt gij denzelven ongetwijffeld van heerschzugt beschuldigen, en zo gij kunt 'er den loop van stuiten; zulk eene onderneming verraadt een beginsel altijd werkzaam . . . . . Tot hier toe gaat alles voort, zo al niet binnen de palen van recht, of binnen de regelen eener goede zedekunde, wij zijn verre daar van af om dit te denken, maar immers binnen den gewonen kring der ondermaansche zaken, en derhalven zonder oorzaak te geven ter toepassing van een verwijt op eene Mogendheid in het bijzonder: want alle de anderen zijn in het zelfde geval, en de overeenkomst met die sluit alle bijzondere uitzondering uit. Men zal dus moeten zien, of Pruisfen zal tragten uit zijnen tegenwoordigen staat te komen door zich de omstandigheden ten nutte te maken, en zich van zijne grote magt ter bereiking van heerschzugtige oogmerken

te

te bedienen. Tot daartoe vervalt alle verwijt, of valt op zo velen te gelijk, dat het gedeelte daarvan op weinig of niets neêrkomt.

'Er is een bijzonder geval, het welke al den ſchijn van heerschzugt vertoont, en egter in den grond daarvan geheel vrij is, naamlijk dat van geevenredigde aanwinsten tusſchen wederzijdſche ſtaten, zo als die, welken de drie deelingen van Polen in de wereld bragten. Indien onder ſtaten zich bijkans gelijk in magt een van hun eene grote aanwinst doet, wordt het evenwigt daardoor verbroken, terwijl de andere ſtaat in gevaar van hierdoor in gewigt te zullen verliezen in beweging komt, dreigt, en onrechtvaardig wordt om niet te worden benadeeld. Aan welke zijde nu is de heerschzugt? In 1773. komen Oostenrijk, Pruiſſen en Rusland met elkander overeen omtrent de deeling van een gedeelte van Polen: in 1793 heeft 'er eene nieuwe verdeeling plaats, in 1796 eindelijk eene laatſte en bijkans gelijke verdeeling tusſchen de drie partijen: alles gaat in eene even gelijke lijn voort, de eene aanwinst vergoedt de andere, en eene algemene verbetering van alle partijen verbant alle reden tot agterdocht. Twee der drie deelende partijen zijn bijkans voor altoos in hunne grenzen bepaald door den aart der deeling zelve; want waarheen zouden zij zich kunnen uitbreiden? Oostenrijk alleen heeft nog eenen rand naar Italie open. Indien hetzelve voor een oogenblik aan de lesſen eener zeer gezonde ſtaatkunde gehoor mogte weigeren;

ren, en het zich daartoe liet verleiden om in deze landſtreek aanwinsten te willen doen, zoude alsdan de evenredige gelijkheid tuſſchen hetzelve en Pruisſen niet worden verbroken, en indien dit rijk zijne ſchavergoeding zelfs op zijne buuren zogt te verhalen, zoude alsdan het geklag van dezen, en het afkeuren van de ganſche wereld met alle recht niet neêrkomen op hen, die deze maatregel eenigermate noodzaaklijk zouden hebben gemaakt? Zoude Pruisſen als dan niet moeten geacht worden zich ſlegts verdedigenderwijs te hebben gedragen, terwijl deszelfs mededinger eene aanvallende houding zoude hebben aangenomen . . . . Dt onderſcheid moet niet uit het oog worden verloren in een geval, het welke de voorzigtigheid gebiedt voor te komen.

2o. Het is onwaar dat Pruisſen de coalitie heeft verlaten. Zij in tegendeel, welken men oneigenlijk de coalitie noemt, hebben Pruisſen verlaten. 'Er heeft ſlegts voor een oogenblik eene coalitie beſtaan, zedert de verklaring van Frankfort tot aan den terugtogt uit Champagne. Al het overige verdient niet de eer van dien naam.

Het bepaalde hoofddoel der coalitie was de omwenteling te ſtuiten, en den koninglijken troon in Frankrijk te herſtellen. Al wat van dit doel afweek, verbrak dezelve. Daar nu de bondgenoten van Pruisſen deze natuurlijke bedoeling van de coalitie, en waarover men zaam was overeengekomen, reeds zedert den winter van 1792 uit het oog hadden verloren, terwijl het verdrag van Antwêr-

pen

pen van den 2 April 1793. deze verandering van hoofddoel had verklaard, en de oorlogs-verklaring van het Duitſche rijk aan Frankrijk hetzelve nog nader had bevestigd, en daar derhalven alle deze akten eenen oorlog van herſtel tot eenen oorlog van overweldiging hadden gemaakt, was de gemene band der coalitie, door geheel van natuur te veranderen, tusſchen de verbondene mogendheden verbroken, en had die coalitie, offchoon nog in naam beſtaande, egter in de daad een einde genomen. Om Pruisſen te kunnen beſchuldigen hiervan oorzaak geweest te zijn, zoude men moeten bewijzen, dat hetzelve zijnen invloed gebruikt of zijne toeſtemming gegeven heeft tot het vervaardigen van die akten, welken van vrij later tijd dagtekenen dan die, op grond van welken het in de coalitie is getreden: dan daar het in tegendeel duidelijk bewezen is, dat Pruisſen verre van daar aan deel te nemen, 'er zich ten ſterkſten tegen heeft verzet, is dit bewijs voldoende om te betogen, dat het alleen aan de coalitie eigenlijk gezegd getrouw is gebleven, terwijl alle de andere bondgenoten dezelve lieten varen. Men zou geen recht hebben hetzelve met iets hoegenaamd te beſchuldigen dan in zo verre het mogte hebben verzuimd zijne pogingen aan te wenden om de bondgenoten tot het hoofddoel van hunne aangegane verbindtenisſen terug te brengen: eene onderſtelling, welke des te onwaarſchijnlijker wordt naar gelang dit met zijne belangen zoude ſtrijden, en niet zoude ſtroken met

het

het gene wij weten van de vrugtloze vertogen tegen het inrukken in den Elſas, en van deszelfs voorſtel om den veldtogt anderszins te openen; derwijze, dat de Bondgenoten nader bij het middenpunt der omwenteliug zouden worden gebragt, en den winter op 's vijands grond zouden kunnen doorbrengen.

3°. Wat aanbelangt het laten varen der belangen van het Duitſche rijk, moet men ten dien opzichte aanmerken 1°. dat in de geſchiedenis van Duitschland niets gewoner is, dan dat eenige leden van het Duitſche rijk zich voor een' tijdlang van hetzelve en van hun doorlugtig opperhoofd afzonderden. 'Er is geene oorlog gevoerd, waarin dit niet plaats vond, en waarin de ſcheuring nog niet ſterker was, vermits dezelve wel verre van zich tot eene eenvouwdige afzondering te bepalen meesttijds eenen openbaren oorlog tusſchen den Keizer en het Rijk naar zich ſleepte. De geſchiedenis van Duitschland levert op iedere bladzijde gedenkſtukken dezer ſcheuringen op. Dit is, wel is waar, niet volgens de duitſche ſtaatsregeling, maar heeft des niet te min volgens de gebruiken van Duitschland plaats.

2°. Pruisſen heeft zich ook niet geheel en al van het Duitſche rijk afgezonderd, want het heeft tot dekking van geheel Neder Duitschland een contingent geleverd, ten minsten gelijk aan dat, welk hij te Regensburg zoude hebben moeten le-

veren. Dit weegt wel op tegen den dienst, dien het elders zoude hebben kunnen doen.

3°. Zonder het beginsel van het Duitsche Bondgenootschap te willen ontkennen, moet men egter een onderscheid maken in hetzelve toetepassen. De staten, welken eenig nut uit dit bondgenootschap trekken, welken daarin eenen waarborg vinden, en zonder hetzelve welligt zedert lang niet meer zouden hebben bestaan, dezen zijn aan hetzelve verknogt en daar aan allen eerbied schuldig; zij beschouwen hetzelve als hunnen eersten staatsregel, en als eenen afleider, die hun voor het dreigend onweder behoedt. Maar die staten, wier inwendige sterkte hen in eene volkomene onafhanglijkheid plaatst, die het Rijk als Rijk nimmer behoeven, die 'er alleen den last van kunnen dragen, die door dien last op zich te laden, tevens dien van ondergeschiktheid en afhanglijkheid ten aanzien hunner mededingers op zich zouden nemen, dezen, zeg ik, zijn aan het Duitsche rijk niet anders dan uit gevoel van welvoeglijkheid en edelmoedigheid verbonden, en kunnen aan hetzelve geene blinde gehoorzaamheid en tevens eene oprechte toegenegenheid toewijen. Dit nu is juist de stand waarin Pruisen is geplaatst. Waartoe kan het Duitsche Rijk als Rijk beschouwd aan het zelve nuttig zijn? Wat kan het 'er van ontvangen of van verwagten? moet Pruisen daarentegen het Duitsche rijk in geval van nood niet beschermen, en komt dan al de last van het bondgenootschap niet op zijne schouders?

ders? Meent men dat Pruisſen onnozel genoeg is om het ontvangen van eenige meerdere eerbewijzen te Regensburg gelijk te ſtellen met de kosten en gevaren van eene beſcherming, welke onophoudelijk door dit vervallen ligchaam wordt afgeſmeekt. Deze ſtaat van zaken is het onvermijdbare gevolg van den wederzijdſchen toeſtand van Pruisſen en het Duitſche rijk, zijnde het eerſte op den hoogſten, en het andere op den laagſten trap van het geluk. Indien 'er eenige ſchuld zij, is het die der duitſche ſtaatsregeling, die voortgaat gelijke diensten te vorderen van hun welken in geheel ongelijke omſtandigheden zijn geplaatst, en die egter geen' koning van Pruisſen ſlegts als eenen keurvorst van Brandenburg of als eenen markgraaf van Anspach kan behandelen. Dit is een van die gevallen, waarin de oude wetten met de veranderingen, welken zedert hare invoering zijn voorgevallen, ſtrijden, en welke tegenſtrijdigheid hoe langer hoe meer toeneemt.

4°. De verpligtingen als lid van het Duitſche Rijk zouden voor Pruisſen des te bezwaarlijker zijn, naar mate het zelve daardoor een gedeelte van zijne magt voor eenen onbepaalden tijd ter beſchikking van Oostenrijk zoude moeten overlaten, en dat wel voor eene onzekere zaak, en welligt tot eene ſtrekking, weinig met zijne oogmerken overeenkomende, of zelfs met zijne hoofdbelangen ſtrijdende. Want het zoude kunnen gebeuren, gelijk in den tegenwoordigen oorlog, dat de twist

door duizenderleij oorzaken wierd verlengd, onder welken de goede wil of de welvoeglijkheid zekerlijk eene goede plaats innemen. Zal Pruisſen zich aan dit langduurig gemis van een gedeelte zijner magt onderwerpen, het welke ingeval van ongeluk geheel te vergeefs wordt verſpild, en in geval van geluk niets anders dan de vernedering van zijnen natuurlijken bondgenoot ten gevolge kan hebben: dit toch is altijd het gene, waarop men moet terug komen. De tegenſtrijdigheid dier beide afzonderlijke belangen is al te groot, dan dat men zoude kunnen hopen, dat het belang van Pruisſen voor dat van het Duitſche rijk zoude wijken. Door deze twee hoedanigheden te vereenigen, vereenigt het twee tegenſtrijdige, en al te onevenredige eigenſchappen, dan dat de eene niet altijd aan de andere ondergeſchikt zoude zijn. Het is buiten kijf ongelukkig voor het Duitſche rijk van onder zich leden te hebben ſterker dan het ligchaam zelf, en boven deszelfs wetten verheven: doch de zaak eens beſtaande moeten wij daarnaar de gevolgen, die 'er uit voortvloeien, beoordeelen. Het Duitſche rijk ondervindt niets anders dan het gene bij alle bondgenootſchappen, in welken de loop van tijden en gebeurtenisſen de eerstgelegde evenredigheden heeft verbroken, plaats grijpt, en het zoude eene aanklagte tegen de natuur zijn, wanneer men over natuurlijke en onvermijdbare gevolgen van zaken te onvrede was.

Wij hebben hen reeds, welken aan de Pruisſen

het

het niet nakomen van het ſubſidie-traktaat met de Zeemogendheden in 1794. geſloten verwijten, geantwoord door hier boven verſlag te doen der voorwaarden van dit verdrag en der gevolgen, die uit hetzelve voortvloeiden. Het behelsde, dat de Pruisſen den 24. Maij 1794. het hertogdom van Tweebruggen zouden bezetten; den 23. hadden zij 'er reeds eenen groten ſlag gewonnen, en hadden dus vooraf de tegenwerpingen, welke men hun bereidde, beantwoord. Eene overwinning is zekerlijk een dugtig antwoord, en dat van de Pruisſen was ten dien opzichte alleszins beſlisſend. Wat de ſubſidien betreft, bleven dezelven in November op 30 of 33 millioenen ſtaan over een geheel van 54, het beloop van de algemene bedingen voor het jaar. De rekening om het ontvangene geld met de langduurigheid van den verleenden dienst te vergelijken, is gemaklijk op te maken, maar het is moeilijker om de natuur en het nut van dien dienst te berekenen, want die had onvoldoende kunnen zijn, hoe wel wij verre daar van af zijn om dit te geloven, zonder dat de Pruisſen ſchuld daaraan hadden, dewijl zij verpligt waren zich naar hunne bondgenoten te regelen. Dezen den ganſchen zomer en den herſst van 1794. hebbende doorgebragt met agter uit te gaan, en zich door den vijand te laten ſlaan, konden de Pruisſen alleen niet voorwaards trekken, maar moesten in eene gelijke linie met de voorname corpſen der grote legers agteruit gaan. Alle reden tot berisping of verwijt omtrent hun gedrag

in den loop van dezen veldtogt vervalt dus van zelven, en komt alleen ten laste van hun, die hen hebben genoodzaakt van ſlap te werk te gaan door hun zulk een ſlegt voorbeeld te hebben gegeven.

Maar offchoon wij die ganſche menigte van onbezonnene verwijten, welken men doorgaands tegen Pruiſſen inbrengt, en welken wij overtuigd zijn dat het niet verdient, uit den weg hebben geruimd, zullen wij egter geen oogenblik aarzelen het ongelijk te erkennen, het gene wij menen in hetzelve te hebben ontdekt. Daar het gene wij ſchrijven een onderzoek en geen loffchrift is, zullen wij zonder omwegen, en tevens binnen de palen eener gepaste vrijheid, van hetzelfde recht, waarmede wij Pruiſſen hebben geprezen, ook gebruik maken om hetzelve te laken. De berisping zal onze loftuitingen bevestigen, en een waarborg onzer onzijdigheid zijn. Zij zullen zich onderling ten bewijze ſtrekken. Wij zullen dan zeggen, dat het betreurenswaardig is.

1°. Dat Pruiſſen het gevaar van Holland vooruitziende van het oogenblik af, dat de terugtogt uit Braband op den 24. Maij 1794. na de gehoudene bijeenkomst te Doornik was bepaald, het is, zeg ik, betreurenswaardig, dat Pruiſſen van dit oogenblik af geene ernstige pogingen tot behoud van dit belangrijke land heeft aangewend: het gene het op tweederleij wijze had kunnen doen: of door het leger, het welke het aan den Rhijn had, derwaards te doen komen, of door 'er troepen uit het

bin-

binnenſte zijner ſtaten heen te zenden, om zich te voegen bij die, welken 'er de bondgenoten nog hadden. Holland is, en zal altijd een voorwerp van groot gewigt voor Neder-Duitschland blijven. Niets is zo gemaklijk als de deur aan hetzelve voor den vijand te ſluiten, wanneer men 'er de ſleutels van in handen heeft, en niets is daarentegen zo moeilijk als hem die weder te ontweldigen, wanneer hij van dezelven meester is geworden. Dit heeft men nog onlangs ondervonden. Pruiſen kende de verdeeldheid der gemoederen in dit land, als ook de oneensgezindheid van hun, die hetzelve regeerden. Het wist, dat de Prins, in zijn gezag te zeer beperkt, terwijl hij door een gedeelte der Staten benijd, door een gedeelte van 't volk en door de omwentelingsgezinden van 1787. gedreigd wierd, op het oogenblik van gevaar niet meester zoude zijn: dat zo wel zijne vrienden, als zijne magt niet toereikende waren om het gevaar afte-wenden, dat het Hollandſche leger nog minder daartoe in ſtaat was en dat boven dit alles de Engelſche armée, de eenigſte verdediging van dit land tegen de Franſchen, onvermogend was om aan hunne aanvallen wêerſtand te kunnen bieden. Pruiſen moest derhalven een onverwijld beſluit nemen, en bedacht zijn om de vorderingen der Franſchen te ſtuiten het zij door geweld van wapenen, en derzelver oogenbliklijk gebruik, het zij door den vijand met het vooruitzicht van eenen ernstigen oorlog te ontrusten, een gevaar, welk met

de oogmerken, die Frankrijk destijds had, gansch niet ſtrookte, daar hetzelve in dien tijd zeer verlangde om weder in eene betere verſtandhouding met Pruiſen te geraken. Men moest geene andere keus aan Frankrijk overlaten dan of om eenen zwakken en eenen reeds half moedelozen vijand te laten varen, of om met eenen verſchen en kloekmoedigen vijand op nieuw te beginnen. Hoe vele rampen zoude een dergelijk beſluit hebben voorgekomen, doch in plaats van dit bleef Pruiſen geheel beſluitloos: hetzelve aanſchouwde met onverſchilligheid het treurſpel van het verlies van Holland, het verdrijven van deszelfs Stadhouder en van zijne familie welke ten halven als Pruiſisch konde worden aangemerkt, zonder zich of door eene bedreiging, of door het maken van eene enkele aanmerking, of door het inleveren eener nota, of de gebruikmaking van een eenig ſolaat daar tegen te verzetten.

2°. Het was ook te wenſchen geweest, dat Pruiſen zich uitdrukkelijk tegen de twee invallen der Franſchen in het Duitſche rijk hadde aangekant, en dat hetzelve ten minsten in het midden ware gekomen tijdes de Franſchen Wenen bedreigden. Het was niet alleen edelmoedigheid, welke het daartoe noopte, maar ook zijn perſoonlijk belang, wel ingezien, vorderde zulks, want indien de Franſchen bij ongeluk de zege op den Keizer hadden behaald, welke dijk zoude dan dien ſtroom hebben tegengehouden, waarmede zoude men dan den alles

over-

overweldigenden geest der omwenteling, door zulk eenen voorſpoed opgeblazen, hebben geſtuit. De verlichte en belangloze toekijkers beſchouwden het gevaar tot aan de poorten van Wenen genaderd ook Berlijn te dreigen, en achtteden den troon van Pruiſen even zo zeer aan het wankelen als dien van Oostenrijk. Indien *Sobieski* zo verlicht als edelmoedig handelde door den ondankbaren *Leopold* te hulp te komen, had de koning van Pruiſen, zonder op eenige dankerkentenis te rekenen, in een gelijk gevaar dit voorbeeld moeten volgen; en zijne edeldenkende ziel was geſchikt om alle de waarde van zulk eene opoffering te gevoelen, en om derzelver beloning in zijnen eigen boezem te vinden.

3^tio^. De houding van Pruiſen in het Duitſche rijk is nog zeer zonderling: hetzelve leeft in rust te midden der in dit land aangeregte verwoestingen. Niet te vrede van alleen in deze werkloosheid te leven, doet het ook nog magtige vorsten daarin deelen, wier tusſchenkomst vermogend genoeg zou zijn om het Duitſche rijk van de eindeloze vijandelijke invallen, die hetzelve in den grond helpen, te bevrijden. Duitschland is zodanig verdeeld, dat de grootſte magten van het eigenlijk gezegde Duitſche rijk in het Noorden, en de kleinſten in het Zuiden zijn gelegen. Behalven de Vorstendommen, welken in de ſchei-linie van Pruiſen begrepen zijn, volgen ook nog die Vorsten, welken daar buiten zijn, zo als die van Beieren, Baden en Wur-

temburg, zijne zijde. Wat blijft 'er dan tot verdediging van de gemene zaak over, alleen ſtaande te midden van eenen algemenen afval, en aan eenige weinige leden van het Duitſche rijk overgelaten? Het ſchijnt, dat Pruisſen hierin eerder handelt als een bijzondere ſtaat, en als een mededinger van Oostenrijk dan wel als lid en integreerend deel van het Duitſche rijk. Offchoon Pruisſen, wat zich zelf aangaat, het juk daarvan met tegenzin mogt dragen, moest het anderen ten minſten geenen weerzin daarin doen krijgen, die, het geval van den tegenwoordigen oorlog uitgezonderd, in het Duitſche bondgenootſchaps voordeelen kunnen vinden, welken Pruisſen kan ontbeeren.

4o. Pruisſen heeft in het voor altoos betreurenswaardige bedrijf te Radſtad geene andere rol geſpeeld dan die van eenen bijkans geheel lijdelijken ooggetuige. Men wil gaarne toegeven, dat deszelfs aangenomene onzijdigheid het belettede om eenen openlijken en zeer ſterken tegenſtand aan de eiſchen van de Franſchen te bieden, want men begrijpt ligtlijk, dat Pruisſen geen deel aan den oorlog hebbende genomen, ook geene aanſpraak op eenen groten invloed op de vrede konde maken, en dat het zelfs verwonderd moeste zijn van het vredeswerk bij te wonen, daar het zich van den oorlog hadde afgezonderd; doch daar het 'er nu eens in te voorſchijn kwam, moest niets op het zelve hebben vermogt om alle de tergingen van Frankrijk en den ſteeds toeneemenden trots van deszelfs

mi-

ministers ongemerkt te laten voorbijgaan. Indien Pruisſen van den beginne af door eenige welgeplaatſte vermaningende buitenſpoorigheden van hunne onſtuimige drift was tegen gegaan, zoude men niet met iederen dag een ſchouwſpel hebben zien vernieuwen dat onteerend wordt, wanneer het ongeſtraft blijft.

5°. Pruisſen heeft geweiffeld opzichtelijk het bezet houden van het Hertogdom van Cleef, en de overgaaf van Ehrenbreitſtein. Het beroept zich ten voordeele van het eerſte op de uitvoering van het traktaat van Bazel, en eindigt met deszelfs uitvoering geheel aan de Franſchen over te laten, die dit land geduurende vijf jaren onder het oog van Pruisſen hebben uitgemergeld, die hetzelve in ſpijt van 's konings vertogen en plakaten hebben gerepublicaniſeerd, zodanig, dat het thans niet bezet wordende open blijft liggen tusſchen den ouden, en wezenlijken eigenaar, die hetzelve van de overzijde van den Rhijn aanziet, en tusſchen den nieuwen eigenaar, die het van den anderen kant van de Maas beſchouwt. Ten opzichte van het tweede toonde Pruisſen aan dat de veiligheid van Neder Duitschland door die bezetting in gevaar kwam, en men kon niet nalaten zulk eene wel gegronde voorzorg goed te keuren. De vertogen van Pruisſen hier omtrent waren zo nadruklijk, dat men moest geloven, dat deszelfs genomen beſluit als een gevolg van rijpe beraadſlagen onveranderlijk was, en ziedaar na verloop van weinige dagen, na dat dit

ſtuk

ſtuk aan hetzelve waarſchijnlijk niet meer van dat gewigt was voorgekomen, vergenoegt het zich met het indedaad zeer zedig verzoek te doen van de zwarigheid, die daarin voor beide partijen was gelegen, door eene oogenbliklijke ſlechting van deze zo vermaarde ſterkte uit den weg te ruimen: verzoek het welke zo min als het eerſte wierd verhoord, want Pruiſſen moest, in ſpijt van dit gelukkig maar te vergeefs voorgeſteld middel ter wederzijdſche bevrediging, de ſmert ondervinden van deze zo gewigtige vesting in handen van de Franſchen te zien vallen, en dezen 'er zich in vast te zien zetten, om van daar met te meer veiligheid Opper- en Neder-Duitschland te kunnen bedwingen, en deszelfs bolwerken tegen Duitschland zelf te keeren... Dit alles is verre beneden de waardigheid en ſtrookt weinig met de wezenlijke magt, of het denkbeeld van magt van zulk-eene grote mogendheid: denkbeeld, welk zij altijd moet tragten levendig te houden. Daarentegen heeft de taal, welke Pruiſſen overigens altijd heeft gevoerd volmaakt aan de waardigheid van de opperheerſchappij beantwoord; zij ſteekt niet weinig af bij de eeuwige *concluſums* te Radſtad: Pruiſſen heeft weinig geſproken, voornaam en zeldzaam vereischte in zoortgelijke handelingen: Pruiſſen heeft zich daarvan altijd met behoorlijke waardigheid, met bedaardheid van geest, en juistheid gekweten, in een woord met alle die vereischten welken zijn vervat in het gene Tacitus met den naam van *Imperatoria brevitas* beſtempelt.

Onderzoek der wezenlijke gevaren van Pruisſen.

Het onderzoek, het welke wij gaan beginnen, heeft in den eerſten opſlag iets zonderlings in: wij hebben dit wel gevoeld: het is eene inlasſching, welke eigenlijk op zich zelve niets met den grond van de zaak te doen heeft, maar die daartoe kan gebragt worden door den eigenzinnigen gang der gedachten, die gewoonlijk ten dezen opzichte plaats heeft. Wij zullen ons door deze zeer zonderlinge verblinding te verdrijven, gelukkig achten tevens eene dwaling weg te nemen, welke het oogmerk van hun, die dezelve begunstigen, zelfs zonder dat zij het merken, regtſtreeks tegenwerkt. Men zal Pruisſen toch zo min door verkeerde inboezemingen, als door onbezonnene en even ijdele dreigementen kunnen terug brengen.

Deze uitweiding zal dienen tot een toegift en aanhangzel der algemene aanmerkingen op den ſtaat van Pruisſen.

Laat ons deze zaak in alle hare omſtandigheden, en ſchuilhoeken wel onderzoeken. De onzijdigheid van Pruisſen, zijne onbeweeglijkheid te midden van zo vele beroerten, zijne koelheid onder zo vele aanzoeken, zijne te nemene beſluiten, het gewigt en de aangelegenheid van die beſluiten, dit alles maakt het onderwerp uit van alle geſprekken, en pijnigt alle de ſtaatkundige beſchouwers. De wereld ziet en hoort niets anders. In iedere maand

wor-

worden 'er weddenſchappen voorgeſteld, dat het zelve op dien bepaalden dag, op dat uur een beſlisſend beſluit zal nemen, en dit beſluit wijkt als de gezichteinder onophoudelijk agter uit. Zo veel ongeduld, en zo vele wenſchen zijn buiten twijffel eene ſchone hulde, welke men der Pruisſiſche magt toebrengt: want zo wel in de ſtaatkunde als in alles roept men ſlegts de groten ter hulpe: maar wenſchen, zo dikwijls te leur geſteld, zouden ſoms ook wel eens kunnen veranderen in kwade voorbeduidingen voor het toekomende, in dreigende voortekenen van de uitwerking der misnoegdheid van al te lang getergde buuren: van de mooglijkheid hunner vereeniging tegen eenen ſtaat, welke zo lang voor hunne ſtem doof was geweest, eindelijk van het gevaar, welk zulk een ſtaat zoude kunnen lopen van tot deszelfs eerſten oorſprong terug te keeren, en van de eerſte plaats, welke dezelve bekleedde, tot eene vrij lagere aftedalen. Duizendwerf door het verſchijnen dezer hersſenſchimmen, en het geduurige herhalen dezer voorſpellingen getroffen, zijn wij door de behoefte om ons ten dien opzichte klaarder denkbeelden te vormen, geleid geworden om te onderzoeken in hoe verre deze dreigementen iets wezenlijks kunnen behelzen, en is gebleken zo als men dat zal zien, dat de uitkomst van ons onderzoek regtſtreeks ſtreed met de verwagting van hun, die daartoe aanleiding hebben gegeven.

Wij hebben dadelijk bevonden, dat de vraag in ge-

geſchil in het geheel niet op de regte plaats was geſteld, zo als dit bijkans altijd gebeurt in zaken, welken tot de omwenteling betrekking hebben.

Men meent, dat de grootſte gevaren, waaraan Pruiſen uit hoofde zijner afzondering van de andere mogendheden bloot ſtaat, voornaamlijk zijn gelegen in het gene het van die mogendheden te duchten heeft, welken men als in eene ten minsten dreigende houding van wraakoeffening doet voorkomen. Wij daarentegen hebben bevonden, dat het geene andere wezenlijke gevaren heeft te vrezen dan uit de omwenteling zelve, onafhanglijk van de mogendheden, die de natuurlijke beſchermers van Pruiſen zijn, terwijl de omwenteling deszelfs vijandin is en altijd zijn zal, gelijk zij die van alle de andere regeeringen is.

Men moet vooreerst twee tijdvakken onderſcheiden: het tegenwoordige en het toekomende. Wat het eerſte aangaat, hebben de mogendheden, waarmede men Pruiſen bedreigt, te veel werks om handen, dan dat zij ſtoffe tot nieuwe twist zouden zoeken. Toen de bondgenoten de eene overwinning na de andere behaalden vonden zij, die de oorzaak en het nabijzijnde einde van dien voorſpoed niet gade ſloegen, een voordwendſel, om daaruit een gevaarlijk gevolg voor Pruiſen te voorſpellen: zij gaven zich aan hunnen ijver over, zonder de uitputting, welke de overwinningen zelven en nog meer de ver afgelegene oorlogen altijd ten gevolge hebben, te berekenen. Zij vergaten, dat het einde

van

van den gelukkigſten oorlog niet het einde van de omwenteling zoude zijn, dat die regeeringen, welken het zoude gelukt zijn de vlammen derzelver uit te blusſchen nog langen tijd derzelver ſmeulende aſche zouden moeten bewaken; dat 'er in Europa nog eene menigte van zeer ingewikkelde en tetedere belangen in orde zoude zijn te brengen, en dat Pruisſen derhalven nog eenen geruimen tijd voor de borst had. Alle deze bedenkingen wierden voetſtoots uit den weg geruimd. Maar zedert dat de kans van den oorlog geheel is verkeerd, zedert dat men van de overwinning tot de neerlaag, van het aanvallen tot het verweeren is overgegaan, zedert dat men in plaats van den vijand de loef af te ſteken denzelven ter naauwernood wêêrſtand kan bieden, zedert dat in plaats van de wet te geven, men vegt om zich die niet te laten voorſchrijven, is het gehele ſtelzel van bedreiginge vervallen. Deszelfs grondzuil is ingeſtort, en men zoude het zonder eenige zwarigheid kunnen daar laten; doch men moet daarenboven bewijzen, dat het voor het toekomende niet beter was gegrondvest.

Pruisſen heeft verſcheidene waarbogen, waardoor het is verzekerd. De eerſte en de beste is Pruisſen zelf: de tweede is de tegenwoordige ſtaat der hedendaagſche beſchaving, welke, meer bijzonderlijk voor de wederzijdſche inſtandhouding der andere rijken waakzam is, en die hun de een in den ander behoedmiddelen tegen de hebzugt van hunne buuren aan de hand geeft. De Volkeren leven

thans

thans niet zo als te voren zonder onderlinge gemeenſchaplijkheid, zonder band van vereeniging of vriendſchap, zonder overeenkomst van belangen. De menigte van betrekkingen, die onder hen hebben ſtand gegrepen, zijn zo vele banden, welken hen zaam verbinden, en welken hun den weerſlag van alle de gebeurtenisſen, die hen bejegenen, doen gevoelen. Hier uit is een ſtelzel van evenwigt geboren, in het welke de magtigen zich onder zich verdelende, tevens egter de beſcherming der zwakken ieder voor hun gedeelte op zich hebben genomen; evenwigt, welk in hunne oogen van zo veel waarde is, dat wanneer de nood zulks vereischt vijanden zich tot beſcherming der gemene zaak vereenigen, en bondgenoten voor een oogenblik om dezelfde reden hunne oude vriendſchap breken. Aldus hebben Rusland en Turkije duizend redenen tot haat en vijandſchap vergetende zich vereenigd. Aldus heeft Engeland voor een oogenblik de voordeelen van zijnen handel met Rusland uit het oog verliezende, zich aan eene verbreeking van vriendſchap met Rusland bloot geſteld om hetzelve te noodzaken van zijne ontwerpen tegen Turkije af te zien. Europa vormt onder zich een eenig bondgenootſchaplijk ligchaam, welk men zeer wel met den naam van het Europiſche gemenebest zoude kunnen beſtempelen, en het welke zonder opperhoofd en gemeen middenpunt, gelijk Duitschland, in het grote is wat dit in het kleine is. De kragt der omſtandigheden, en het gevoel van noodzaak-

lijkheid heeft daar de zelfde uitwerking, welke in Duitschland uit een geſchreven en ſtellig bondgenootſchap voortvloeit. Men zou even min in Europa de verwoesting van eenen ſtaat door deszelfs nabuur dulden, als men in Duitschland de bemagtiging van het eene lid van het bondgenootſchap door het andere zoude toelaten. Het gehele ligchaam zoude zich tegen den aanvaller in de bres ſtellen, en zoude de middelen van uitvoering tegen denzelven opleveren. Dus is het ook met de grote rijksvergadering van Europa gelegen. Zij zoude zekerlijk geheel anders te werk gaan als die te Regensburg, maar de drijfveer en het doel van haar gedrag zouden volkomen de zelfde zijn, naamlijk om aan den onderdrukten eenen toevlugt, en eenen waarborg tegen den onderdrukker te verſchaffen. Alle de opperheerſchappijevoerende magten zijn eene ſoort van zaamverbondene ſtaten geworden, wederkerige waarborgen hunnes aanzijns.

Dit maakt, dat de grote veroveringen thans op den duur of onmogelijk of immers zeer moeilijk worden. Daar nu de bevolking van den anderen kant groter en het onderwijs in de krijgskunst overal bijkans even goed is, zijn de middelen van verdediging ook talrijker en beter bekend, en vermits eene goede inrigting om met ſpoed tijdingen over te brengen overal plaats heeft, heeft men genoegzamen tijd om de aanvallen te kunnen voorzien, en zich ter verdediging in ſtaat te ſtellen. 'Er heeft geene overrompeling meer plaats voor hem, die niet over-

rom-

rompeld wil worden. De ſterke plaatſen, welken indien zij wel worden verdedigd, de legers zulk eenen langen tijd kunnen tegenhouden, hebben het maken van veroveringen geheel onmogelijk gemaakt en wel zodanig, dat dezelven ondoenlijk zijn in alle landen, die ſlegts eenige punten van verdediging hebben. De verdeeling van Polen, de invallen der Franſchen in Italie kunnen tot geen bewijs van het tegendeel ſtrekken.

Het eerſte bragt het evenwigt van Europa in geene de minſte wanorde, maar viel op een volk, welk opgehouden had eenige de minſte deelneming in te boezemen, en ook geene deelneming verdiende. Het overige van Europa in ſtede van zich daar tegen te verzetten, moest in tegendeel tragten de uitvoering daarvan te beſpoedigen, om door eenen enkelen ſlag te doen eindigen, het gene 'er drie heeft gekost, en waarmede een tijdsverloop van drie en twintig jaaren is gemoeid geweest. De uitroejing der Poolſche regeeringloosheid was in plaats van een verlies voor Europa te zijn, in tegendeel eene wezenlijke aanwinst voor hetzelve, en eene bevestiging van deszelfs evenwigt, het welke de onophoudelijke ſchokken van dit onrustig ligchaam geduuriglijk in wanorde bragten. De verdeeling is overigens geſchied naar de beste oogmerken om het evenwigt te behouden; en naar evenredigheden het beste geſchikt om de goede verſtandhouding tusſchen hen, die deel daaraan hebben genomen, te bewaren. Door deze ſchikking

leunen vier grote mogendheden, Rusland, Turkije, Pruisfen en Oostenrijk tegen elkander, en raken zich zonder zich te verwarren, en wel zodanig dat zij zich altijd des noods kunnen te hulpe komen.

Wat de veroveringen der Franschen betreft, zijn zij die minder aan de kragt hunner wapenen dan aan die der omwenteling, en aan den geest van zinneloosheid, waarmede men dien heeft beftreden, als ook aan de zwakheid en geringheid der ftaten, welken zij hebben ingenomen, verfchuldigd. Dit is iets, het gene men niet uit het oog moet verliezen, zo min als het bijzonder voorrecht, welk Frankrijk bezat van geen eenen magtigen nabuur op het vaste land te hebben. Het toevallige van deze ongelijkheid van ftand heeft deszelfs revolutionaire ftrokingen ten uiterften begunstigd. Alzo de kleinen door de groten in het algemeen flegt wierden verdedigd, ging die menigte van ftaten, welken flegts de gedaante van opperheerfchappijen vertoonden, weldra door den fchok van Frankrijk verloren, wiens veerkragt door de omwenteling was verdubbeld. De ongelukkigen reeds te zwak tegen Frankrijk alleen, moesten behalven hunnen eigen last nog dien der omwenteling torfchen: zij zijn daaronder bezweken, terwijl daarenboven eenige kabinetten, door de omwenteling, welke hun toefcheen het hoofd van Medufa te zijn, van fchrik bevangen en als verfteend, in hunne verbaasdheid de gewone regelen van voorzigtigheid, en van hunne vorige wijze van handelen hebben vergeten.

Zij

Zij hebben roerloos de omkeering van dezelfde ſtaten aangezien, voor dewelken zij in andere tijden in de wapenen zouden hebben gevlogen, voor dewelken zij nu nog de wapenen zouden opvatten tegen allen anderen vijand, behalven tegen Frankrijk en de omwenteling. Dit moge ongelooflijk voorkomen, maar dit is niet te min waar.

Doch toen de omwenteling door hare grote overweldigingen eindelijk tot den wortel der grote ſtaten, zodanig als Oostenrijk en Engeland was gekomen, heeft zij 'er tegenſtand en vereeniging gevonden. Toen heeft zij gezien, dat ſtaten door groter hinderpalen van een geſcheiden die allen uit den weg ruimden om haar te beſtrijden, het verledene vergaten, en in elkanders armen vlogen. Toen heeft zij gezien, dat Rusland zijne pragtige legerbenden ter verdediging van Italie en Zwitſerland afzond, aan alle welke gewesten hetzelve door geenen anderen band is verbonden, dan doordien, welke alle regeeringen verbindt. De ijver, welken hetzelve voor het herſtellen van het Koningſchap betoont, neemt zekerlijk uit de zelfde drijfveer zijnen oorſprong, want door zulken groten afſtand van onderſcheidene ſoort van Frankrijk afgeſcheiden, is het zelve ontegenzeglijk eene dier mogendheden van Europa, welke bij deszelfs regeerings-vorm het minſte belang heeft.

Door deze onvermijdelijke vereeniging tegen de hedendaagſche veroveraars is aan de Franſchen reeds een gedeelte hunner veroveringen ontnomen,

terwijl het overige daarmede bedreigd wordt, en de gebeurtenisſen, die tot nu toe hebben plaats gehad, zijn ten minsten een blijk van het voornemen, om hun die te willen ontnemen. (*)

2o. Het Duitſche Rijk, Zweden, Denemarken, Turkije, Engeland, vooral Frankrijk, dat is, bijna de ganſche wereld, hebben niet alleen bij de inſtandhouding en de integriteit van Pruiſſen belang, maar ook die mogendheden zelven, die het ſchijnen te dreigen, want ieder dier ſtaten in het bijzonder moet zijnen tegenwoordigen ſtaat verkiezen boven eenen al te aanmerkelijken aangroei van eenen ander, en elk hunner ligt 'er derhalven aan gelegen dat het zelve in zijn geheel blijve. Zo kan Rusland niet willen, dat Oostenrijk zich te zeer ten koste van Pruiſſen verſterke: Oostenrijk kan ook niet willen, dat het colosſus-beeld van Rusland met nieuwen buit worde verrijkt, noch dat de middelen van tegenweer, of punten van verdediging tegen het zelve worden verzwakt, Oostenrijk kan vooral niet wenſchen nader bij dien reus te worden gebragt, die het verſchriklijke voorrecht heeft van zijne buuren altijd kwaad te kunnen doen, zonder van hun iets te vrezen te hebben, van altoos ſlagen te kunnen toebrengen, zonder die van hun te kunnen ontvangen.

Maar zullen Oostenrijk en Rusland zich onder-

ling

(*) De lezer gelieve in het oog te houden, dat dit voor Januarij 1800 reeds was geſchreven. Vert.

ling verſtaan om Sileſie, en Polen tot aan de Weichſel aan Pruiſſen te ontnemen? Zie daar de onderſtelling, welke men bij voorkeur liefkoost, en welke indedaad het minst waarſchijnlijk is . . . Men zal daarop antwoorden

1°. Dat Pruiſſen daarvan niet zal worden ontzet dan door de gevolgen van eenen algemenen oorlog, want men wane niet, dat Europa Pruiſſen ſtrafloos zal laten uitſchudden: die mogendheid, welke thans op eenen koelen onverſchilligen voet met hetzelve leeft, zoude het dan met ijver verdedigen: hoe nu zoude men vooraf den zekeren uitſlag van zulkeene worſteling kunnen bepalen.

2°. Deze ontneming zoude ten minſten het gevolg zijn van eenen groten oorlog tegen Pruiſſen, en tegen zijne bondgenoten van Neder Duitschland: want men kan niet denken dat dezelven, na zo lang aan Pruiſſen getrouw te zijn gebleven, zamen zouden overeenkomen, om bij deszelfs ſlooping als onverſchillige aanſchouwers tegenwoordig te zijn: de oorlog alleen zal dus zo wel in dit als in het eerſte geval de zaak beſliſſen.

3°. Zoude het bezit der verdeelde voorwerpen wel gerust en vredig zijn zo ten aanzien van de nieuwe onderdanen, als ten aanzien van hem, die daarvan beroofd was geworden. Zouden de eerſten gene pogingen doen om het juk afteſchudden, en de tweede niet alles aanwenden om weder in het bezit van zijnen eigendom te komen? Welk-eene

bron van oorlogen en rampen opent men door deze onvoorzichtige beſpiegelingen!

4°. De verdeeling van Polen, de noodzaaklijkheid om dit land met vereende zorgen te bewaken, heeft aan de drie mogendheden onderlinge banden gegeven, wier kragt men niet genoeg berekent. De behoefte van elkanders hulpe om gezamentlijk op dit land een waakzaam oog te houden, is eene nieuwe weldaad van die verdeeling, welke 'er zo vele anderen influit. Die ſtaatkundige verrichting is voortreflijk in den tegenwoordigen ſtaat, de wederzijdſche betrekkingen, die daaruit zijn geboren te veranderen, zoude het zelfde zijn als die verrichting geheel te vernietigen, de evenredigheden, die daardoor vastgeſteld zijn, te wijzigen, zoude niet anders zijn dan den grond en het beſtaan van die verrichting zelve in gevaar te brengen. Dit onderzoek voortzettende vraagt men verder in welk tijdvak deze aanval tegen Pruiſſen plaats zal hebben? Zal dezelve geſchieden geduurende of na den tegenwoordigen oorlog?

Het eerſte ſtrijdt te zeer met de belangen en de voorzichtigheid der beide mogendheden om haar het onrecht te willen aandoen van haar de gedachte zelfs daarvan te willen toeſchrijven. Het geven van tweemaal honderd duizend man hulptroepen aan Frankrijk, tegen welk alleen zonder bondgenoten men ter naauwer nood beſtand is, en het maken eener onberekenbare afwending door middel van

de-

dezelve zoude de zuivere uitkomst van deze fraaie berekening zijn.

Het tweede heeft geen' ſchijn of ſchaduw van mogelijkheid, want de oorlog zal of het gemenebest bevestigen, of het koningſchap herſtellen. In beide gevallen zal Pruisſen niet op zich zelf alleen blijven ſtaan, noch zonder hulp aan de aanvallen zijner buuren bloot geſteld zijn.

Want 1°. Frankrijk zal het koningſchap herſteld krijgende zijne bijzondere belangen, of die van Europa in het algemeen niet uit het oog verliezen: hetzelve zal noch de ſpeelbal, noch het werktuig der driften zijn, van wien hij moge wezen. Eene verlichte ſtaatkunde, welke in zijne raadsvergaderingen zal voorzitten, het ſtelzel om veroveringen ten voordele van Frankrijk zelven te maken verfoeiende, en voor altijd latende varen, zal tevens beletten, dat anderen die maken. Een afſchuuw hebbende om anderen van het hunne te beroven, of zelf beroofd te worden, zal Frankrijk tevens op zijne hoede zijn en zorgen, dat anderen dit niet ondervinden, en zal zijne onmetelijke magt alleen doen ſtrekken tot verzekering van de rust en den eigendom der andere ſtaten. Pruisſen zal gelijk de anderen zijn deel hebben in deze beſchermende waakzaamheid; geene gevoeligheid, geen misnoegen over deszelfs werkloosheid geduurende den oorlog zal Frankrijk daarvan kunnen afbrengen. Het is ſlegts uit dit verheven gezichtpunt dat men den Vorst, beſtemd om hetzelve te regeeren, mag be-

ſchouwen, en elk ander denkbeeld, welk men ten dezen opzichte mogte willen vormen, zou even honend voor zijn hart als voor zijn verſtand zijn.

2°. Indien het gemenebest in den oorlog zegevierende, door den vrede wordt bevestigd, zal het zelve bij voorkeur aan de alliantie met Pruisſen gehegt blijven, gelijk deszelfs gehele ſtaats-leer, en de richting welke het daaraan geeft, zulks genoeg aan den dag legt. Het gemenebest wordt thans, en zal nog langen tijd door den geest van die partije worden geleid, welke Burke zo wel heeft afgeſchilderd en welke de vereeniging en om zo te zeggen eene volkomene eenparigheid met Pruisſen voor den eerſten grondregel van hare ſtaatkunde heeft aangenomen. Alle aanval tegen die mogendheid zoude derhalven het ſein van het weder opvatten der wapenen door Frankrijk zijn, en hoe zoude men kunnen hopen, om over die twee magten te gelijk de zege te behalen.

Men moet het zeggen. De eerſte grote oorlog, die tegen Pruisſen zal gevoerd worden, zal gewislijk een algemene oorlog worden, om reden de andere ſtaten te zeer de noodzaaklijkheid gevoelen, dat hetzelve behouden blijve; eene te grote menigte vindt daarbij zijn belang, en wanneer men van Pruisſen ſpreekt, bedenkt men welligt niet genoeg, dat hetzelve met zo vele andere dingen is zaam verbonden, en dat het om zo te ſpreken de gemene band en het gedwongene middenpunt der Europiſche ſtaatkunde is geworden.

3°. Maar

3°. Maar Pruisſen zoude vooral door inſpanning van zijne eigene kragten de ondernemingen, welken zijne buuren mogten willen beproeven, kunnen trotzeeren. De magt waarover het kan beſchikken, is frisch en volkomen: die zijner vijanden is uitgeput, en behoeft rust. Pruisſen een leger van 230,000 man ter zijner beſchikking hebbende, welk het gemaklijk tot driemaal honderd duizend man brengen kan, behalven dat het nog door zijne bondgenoten van Neder Duitschland zoude worden verſterkt, loopt geen groot gevaar van te worden aangetast. Op zijn eigen grond vegtende, alle de ſterke of zwakke zijden kennende, zoude het daar onberekenbare hulpmiddelen vinden.

De vaderlandsliefde, welke het bij duizend gelegenheden, en vooral in den zevenjarigen oorlog aan den dag leide, zoude het weder met den zelfden moed als destijds aanvuuren, en de zelfde hulpmiddelen aan het zelve verſchaffen. Indien Pruisſen geheel aan zich zelven overgelaten, met eene driemaal geringer bevolking dan tegenwoordig, met een grondgebied voor de helft kleiner, met zo veel roem aan eenen zwerm van vijanden, die het zelve van alle kanten vervolgden, het hoofd konde bieden, indien dit tijd-ſtip van gevaar tevens het tijd-ſtip van eene nieuwe, en welligt van de wezenlijke grondlegging van deszelfs rijk was, wat zoude het dan thans niet doen, daar het bij het voorbeeld van het verledene, dat altoos vertrouwen inboezemt, nog de vastheid van eene magt van den eerſten

rang

rang zoude voegen, terwijl het te gelijk over de middelen, welken een onmetelijk grondgebied oplevert, door eene talrijke bevolking bezield, en door eenen groten rijkdom vrugtbaar gemaakt, zoude kunnen beſchikken.

Alle ſoort van gevaar, welke Pruisſen van zijne nabuuren zoude te vrezen hebben, beſtaat derhalven bijkans alleen in de verbeelding. De kragt der dingen en omſtandigheden maakt dezelven tot zijne hoeders, en natuurlijke beſchermers; de omwenteling alleen is en blijft altoos zijne eenigſte wezenlijke en onverzoenbare vijandin, gelijk wij dit ſtraks zullen bewijzen.

Alle kwade vermoedens, welken men over het toekomende zoude willen verſpreiden zijn dus zonder grond, en zijn, het gene nog erger is, zeer ongeſchikt ter bereiking van het voorgeſtelde doeleinde, want men moet eene regeering, welke men onderſtelt het ſpoor bijster te zijn, ſlegts daarvan zoeken terug te brengen. Dezelve gevoelt, laat ons daar aan niet twijffelen, hare eigene waarde zo wel als men die elders kan gevoelen, en het is dit wederkeerig gevoel, het welk men moest tragten ten algemenen nutte te doen uitlopen, in plaats van het daarvan hoe langer hoe meer te verwijderen.

Dat men zich hoede het voorbeeld van de hoofden der Engelſche oppoſitie-partije te volgen, die, daar zij Pruisſen's kieſche manier van denken over de wijze, waarop men deszelfs betoonde diensten met den prijs, welke het daarvoor had ontvangen, ver-

vergeleek, en afſchilderde, kenden, erglistiglijk daarop bedacht waren, om met eene gemaakte zorgvuldigheid het ſubſidientraktaat geduuriglijk weder op de baan te brengen, ten einde daar door het gedrag van Pruisſen hoe langer hoe meer te belasteren; zich wel verzekerd houdende, dat men hetzelve zoude verwijderen, naar mate men het groter afkeer inboezemde, en dat deze verwijdering des te zekerder zoude zijn door het te nopen van een beſluit te nemen, om zich niet weder aan dergelijke aantijgingen bloot te ſtellen. Dat men liever de verſtandige ingetogenheid van het Engelſche miniſterie navolge, het welke nooit een eenig verwijt geuit, noch zich een enkel woord, dat misnoegen aanduidde, heeft laten ontvallen, noch getoond heeft, ooit eenige agterdocht omtrent het gebruik der verleende ſubſidien te hebben gehad, of nog te hebben. Dit is misſchien eene dier omſtandigheden, welke het gezond oordeel van het miniſterie, deszelfs eerbied voor het welvoeglijke, en deszelfs bekwaamheid om de zwakke zijde van anderen te ontzien, en zich de toekomst ten nutte te maken, in het helderſte daglicht heeft geſteld. De oppoſitie-partije heeft daarentegen zelden meer ſtoutheid, meer verſmading van het betamelijke en meer toegevendheid aan perſoonlijke gevoelens zeer onderſcheiden van die, welken men voor het welzijn van zijn land koestert, aan den dag gelegd . . . Het was indedaad een vrij zonderling ſchouwſpel de oppoſitie-partij den klaagtoon

te

te horen aanheffen over de beledigingen waarmede men het miniſterie had verongelijkt, terwijl het ministerie zelf niet klaagde, maar een diep ſtilzwijgen hield over den hoon, dien men wilde dat hetzelve was aangedaan, en de oppoſitie-partije daarentegen verongelijkingen, welken zij nooit had ontvangen, zeer hoog verhief. Dit omgekeerde gedrag is het gevolg van een ter kwader trouw gemaakt ontwerp om Pruiſſen van het ontvangen van ſubſidien af te houden; zonder welken men wel voorzag dat het geen deel weder aan den oorlog kon nemen. De Oppoſitie-partije blijft in dezen maatregel volharden, en al haar geroep over de ſubſidien aan het vaste land te geven heeft minder ten oogmerk om de beurs van Engeland te ſparen, dan wel om de verlegenheid van het ministerie te vergroten, door het op zich zelf alleen te doen ſtaan, door het als in te ſluiten, en het door dezen algemenen afval tot den vrede met Frankrijk te noodzaken, haar voornaamſte doeleinde en de voorbereiding van vele andere verrichtingen . . . . De Oppoſitie-partije houdt indedaad zedert vier jaren het ministerie als ingeſloten, en tragt alle gemeenſchap met het vaste land aan het zelve afteſnijden . . . .

EINDE VAN HET EERSTE STUKJE.

R 31 1847

Deacidified using the Bookkeeper process.
Neutralizing agent: Magnesium Oxide
Treatment Date: AUG 2001
PreservationTechnologies
A WORLD LEADER IN PAPER PRESERVATION
111 Thomson Park Drive
Cranberry Township, PA 16066
(724) 779-2111

LIBRARY OF CONGRESS
0 007 945 325 0